

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Analýza možností uplatňování výdajů v podnikání fyzických osob

Analysing the Possibilities of Expenditures Claim in the Individual Person's Business

Student: Bc. Jana Bažanovská

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Michal Krajňák

Ostrava 2015

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Jana Bažanovská**
Studijní program: N6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202T049 Účetnictví a daně
Téma: **Analýza možností uplatňování výdajů v podnikání fyzických osob**
Analysing the Possibilities of Expenditures Claim in the Individual Person's Business

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Právní aspekty podnikání v České republice
3. Možnosti uplatňování výdajů v podnikání
4. Komparace uplatňování skutečných a paušálních výdajů
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

PELC, Vladimír a Petr PELECH. *Daně z příjmů s komentářem 2014*. 14. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 1120 s. ISBN 978-80-7263-867-3.

SCHELLEKENS, Marnix, ed. *European Tax Handbook 2014*. Amsterdam: IBFD, 2014. 1026 s. ISBN 978-90-8722-241-3.

ŠIROKÝ, Jan a kol. *Daňové teorie. S praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Michal Krajňák**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 25.04.2015

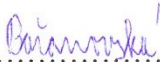
Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 24. 4. 2015

Podpis

Obsah

1	Úvod	4
2	Právní aspekty podnikání v České republice	5
2.1	Živnost.....	5
2.2	Rozdělení živností	6
2.3	Zápis do obchodního rejstříku.....	10
2.4	Zdravotní pojištění OSVČ.....	10
2.5	Sociální pojištění OSVČ	13
2.6	Daňová soustava České republiky.....	16
2.7	Daň z příjmů fyzických osob	19
3	Možnosti uplatňování výdajů v podnikání	26
3.1	Účetnictví podnikatelů	26
3.1.1	Oceňování v účetnictví.....	29
3.1.2	Inventarizace majetku a závazků.....	30
3.1.3	Dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek	31
3.1.4	Zásoby	36
3.1.5	Peníze	37
3.1.6	Pohledávky a závazky	37
3.1.7	Kapitálové účty	38
3.1.8	Náklady a výnosy	39
3.1.9	Účetní závěrka.....	41
3.2	Daňová evidence	42
3.3	Daňové výdaje stanovené procentem z příjmů	44
3.4	Daň stanovená paušální částkou.....	45
3.5	Progresivita daně z příjmů a efektivní daňová sazba	46
4	Komparace uplatňování skutečných a paušálních výdajů	47
4.1	Možnosti uplatňování výdajů	47
4.2	Specifika.....	51
4.3	Progresivita daně a efektivní daňová sazba.....	53
4.4	Daňové zvýhodnění na dítě	60
5	Závěr	66
	Seznam použité literatury	68
	Seznam zkratk	71
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	
	Přílohy	

1 Úvod

Daňová soustava České republiky zahrnuje jak přímé, tak i nepřímé daně, které tvoří příjmy veřejných rozpočtů. Prostřednictvím těchto prostředků stát zabezpečuje své funkce. Částky plynoucí do státního rozpočtu, což je nejdůležitější a největší rozpočet, z výběru daní jsou jeho nejvýznamnější položkou.

V diplomové práci je pozornost věnována dani z příjmů fyzických osob, a to konkrétně podnikajících subjektů, tzn. živnostníků, jejichž příjmy jsou zahrnovány do dílčího základu daně dle § 7 zákona o daních z příjmů.

V České republice mohou podnikatelé uplatnit oproti příjmům plynoucím z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti skutečné výdaje zjištěné z účetnictví, event. daňové evidence, nebo paušální výdaje dané procentem z dosažených příjmů z podnikání.

Cílem práce, v níž jsou použity metody popisu, analýzy a komparace, je srovnat výše uvedené možnosti uplatňování výdajů z hlediska daňové progresivity s využitím ukazatele PAR (progresivita průměrné sazby) a efektivní sazby daně. Dále jsou v práci použity metody regresní analýzy.

V prvním úseku teoretické části jsou vymezeny právní aspekty živnostenské podnikání, systém sociálního a zdravotního pojištění a legislativní úprava daně z příjmů, která vychází ze zákona číslo 586/1992 Sb. dle znění platného k 1. lednu 2015.

Následující část práce se zabývá jednotlivými možnostmi uplatňování výdajů. V kapitole věnující se vedení účetnictví jsou definovány jednotlivé kategorie aktiv a pasiv s jejich současným promítnutím do účetních případů, které mohou v praxi nastat. Co se týče daňové evidence, jsou v práci uvedena specifika typická pro tento způsob zachycení skutečných příjmů a výdajů. Dále je v práci vymezena možnost uplatnění paušálních výdajů dle § 7 odst. 7 a stanovení daně paušální částkou.

Ve čtvrté kapitole jsou uvedeny specifické situace, ve kterých se poplatníci daně z příjmů fyzických osob mohou ocitnout, například povinnost navýšit vlastní daňovou povinnost o solidární zvýšení daně nebo uplatnění paušálních výdajů pouze do maximální výše daně zákonem o dani z příjmů. Následně je provedena komparace uplatňování skutečných a paušálních výdajů. Poslední část práce zachycuje možnost snížení daňové povinnosti o daňové zvýhodnění na dítě a vliv změny výše této slevy na dani, platné od roku 2015, na daňovou povinnost poplatníků, progresivitu daně a efektivní sazbu daně.

2 Právní aspekty podnikání v České republice

V první části kapitoly je vymezen pojem živnost a uvedeny podmínky a postup pro založení živnosti. Dále je pozornost věnována sociálnímu a zdravotnímu pojištění osob samostatně výdělečně činných. Druhá část je věnována dani z příjmů fyzických osob.

2.1 Živnost

Živností se dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání rozumí soustavná činnost provozována samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem. Živnostníkem může být jak fyzická tak právnická osoba, která může provozovat i více živností, pro každou z nich však musí mít živnostenské oprávnění. Vymezuujícími znaky živnosti, které musí být splněny současně, jsou:

- soustavná činnost,
- činnost je provozována samostatně,
- podnikatel tuto činnost vykonává pod vlastním jménem a na vlastní zodpovědnost,
- cílem je dosažení zisku,
- osoba podnikatele splňuje veškeré podmínky stanovené živnostenským zákonem.

Dle zákona o obchodních korporacích jsou podnikateli:

- osoby zapsané v obchodním rejstříku,
- osoby, které podnikají na základě živnostenského oprávnění,
- osoby, které podnikají na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů,
- fyzické osoby, které provozují zemědělskou výrobu a jsou zapsány do evidence podle zvláštního zákona.

2.2 Rozdělení živností

Základním členěním živností je jejich rozdělení na ohlašovací (tj. volné, vázané, řemeslné) a koncesované, a to z hlediska toho, zda je pro získání živnosti nutné nějaké vzdělání, praxe či obojí zároveň.

Do okruhu volných živností patří činnosti, které nevyžadují odbornou způsobilost. Jedná se například o výrobní činnosti, obchodní činnosti a služby, které nespádají do kategorie živností vázaných, řemeslných ani koncesovaných. Některé činnosti jsou uvedeny v Příloze 4 živnostenského zákona.

Postup pro získání volné živnosti je docela snadný. Stačí danou živnost ohlásit na živnostenském úřadu, zaplatit poplatek 1 000 Kč za živnostenské oprávnění, prokázat splnění všeobecných podmínek pro provoz živnosti, které stanovuje živnostenský zákon a vyplnit jednotný registrační formulář.

Všeobecné podmínky pro živnost je nutné splňovat vždy, jak pro výkon živnosti volné tak i vázané. Těmito podmínkami jsou bezúhonnost a plná svéprávnost. Za plně svéprávnou osobu se považuje ta, jež dosáhla věku nejméně 18 let a je způsobilá k právním úkonům. Bezúhonnost si živnostenský úřad ověřuje sám v trestním rejstříku.

Jednotný registrační formulář se začal používat v roce 2008 a výrazně zjednodušil začátek samostatné výdělečné činnosti. Formulář umožňuje ohlášení živnosti a registraci k:

- dani z příjmů fyzických osob,
- zdravotnímu pojištění a sociálnímu pojištění,
- dani z přidané hodnoty (pokud bude živnostník plátcem DPH),
- silniční dani,
- nemocenskému pojištění.

V případě, že podnikatel již má živnostenské oprávnění pro některou činnost z okruhu volných živností a chce získat další, zajde na živnostenský úřad a doplní obory, které potřebuje.

Výčet vázaných živností se nachází v Příloze 2 živnostenského zákona. Pro získání živnostenského oprávnění k těmto živnostem je postup stejný jako u živností volných s tím rozdílem, že je nutné splnit nejen všeobecné podmínky, ale i odbornou způsobilost (např. ukončené odborné vzdělání, rekvalifikace, pokud je to požadováno tak i určitou délku praxe).

Činnosti považované za řemeslnou živnost, jsou vyjmenovány v Příloze 1 živnostenského zákona. Patří zde například:

- řeznictví a uzenářství,
- pekařství, cukrářství,
- zpracování kamene,
- hodinářství,
- zednictví,
- kadeřnictví,
- hostinská činnost.

Řemeslnou živnost je nutné ohlásit na živnostenském úřadě, vyplnit jednotný registrační formulář a doložit splnění všeobecných podmínek a odborné způsobilosti, tou se rozumí:

- odborné vzdělání v příslušném oboru (bez nutnosti praxe) - § 21 odst. 1 ŽZ,
- nebo odborné vzdělání v příbuzném oboru a k tomu rok praxe v oboru - § 22 odst. 1 ŽZ,
- nebo výkon zaměstnání na vedoucí pozici či samostatné výdělečné činnosti po určitý počet let a daná osoba má k tomu požadované doklady o rekvalifikaci - paragraf 21 odst. 2. ŽZ,
- nebo osoba, která chce získat živnostenské oprávnění má alespoň 6 let praxe v oboru - § 22 písm. f) ŽZ.

Specifickým druhem živností jsou živnosti koncesované, jejichž výčet je uveden v Příloze 3 živnostenského zákona. Dle této přílohy se mezi živnosti koncesované řadí:

- výroba a úprava kvasného lihu, konzumního lihu, lihovin a ostatních alkoholických nápojů (ministerstvo zemědělství),
- výroba a úprava lihu sulfitového nebo lihu syntetického (ministerstvo průmyslu a obchodu),
- vývoj, výroba, opravy, úpravy, přeprava, nákup, prodej, půjčování, uschovávání, znehodnocování a ničení zbraní a střeliva (Český úřad pro zkoušení zbraní a střeliva),
- silniční motorová doprava (dopravní úřad),
- vnitrozemská vodní doprava (ministerstvo dopravy),
- provozování cestovní kanceláře (ministerstvo pro místní rozvoj),
- ostraha majetku a osob,

- služby soukromých detektivů,
- provozování pohřební služby a krematoria (krajská hygienická stanice),
- provádění trhacích a ohňostrojových prací,
- provozování střelnic a výuka a výcvik ve střelbě se zbraní.

Hlavní odlišností od ostatních druhů živností je to, jak lze získat živnostenské oprávnění. Ostatní živnosti stačí ohlásit na živnostenském úřadu, vyplnit jednotný registrační formulář a prokázat splnění příslušných podmínek. Pokud chce příslušná osoba získat živnostenský list na některou z činností zařazených do živností koncesovaných, musí podat žádost o koncesi na živnostenském úřadu. O žádosti rozhoduje příslušný orgán státní správy. Samozřejmostí je splnění všeobecných podmínek a odborné způsobilosti.

Podnikat lze i bez živnostenského oprávnění. Činnosti, u kterých je toto umožněno, jsou například:

- zemědělská výroba, lesní a vodní hospodářství,
- činnost autorů (tzv. autorské honoráře),
- nezávislá povolání, která nejsou živností ani podnikání podle zvláštních předpisů (např. zpěvák, herec, spisovatel),
- činnosti a podnikání podle zvláštních předpisů – daňový poradce, advokát, soudní exekutor, znalec, tlumočník, insolvenční správce).

Živnostenské oprávnění pro podnikání v zemědělství sice nutné není, ale je potřeba se zaregistrovat u příslušného obecního úřadu prostřednictvím žádosti o zápis do Evidence zemědělských podnikatelů podle zákona 252/1997 Sb. Činnost se poté vykonává na základě tzv. Osvědčení o zápisu do evidence zemědělského podnikatele.

Autorský honorář je vymezen jako příjem z:

- užití nebo poskytnutí práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví,
- autorských práv včetně práv příbuzných práv autorskému,
- vydávání, rozmnožování a rozšiřování literárních a jiných děl vlastním nákladem,
- příspěvků do novin, časopisů, televize, rozhlasu, na internetové servery apod.

V minulosti byl jako živnostenské oprávnění vydáván živnostenský list. Ten byl však nahrazen výpisem z živnostenského rejstříku. Živnostenské listy vyhotovené před touto změnou jsou stále platné.

Pokud sám podnikatel nesplňuje podmínku odborné způsobilosti, tzn., že nemá potřebné vzdělání, praxi nebo odborné zkoušky pro vázanou nebo řemeslnou živnost, může si

zvolit člověka, který bude jeho odpovědným zástupcem. Zástupce je fyzická osoba odpovídající za řádný provoz živnosti a za dodržování živnostenského zákona. Do funkce můžeme tuto osobu ustanovit pouze s jejím souhlasem. Další podmínkou je, že zástupce musí být ve smluvním vztahu s podnikatelem (tj. pracovněprávním či jiném vztahu).

Po úspěšné registraci a získání živnostenského oprávnění může daná osoba začít vykonávat samostatnou výdělečnou činnost. K samotnému uskutečňování činnosti slouží provozovna, kterou může být prodejna, kancelář, dílna, ordinace, stánek, pojízdná prodejna apod. Počet provozoven zřízených jedním podnikatelem není nijak omezen. Každá provozovna musí být označena obchodním jménem a identifikačním číslem podnikatele, který v ní uskutečňuje samostatnou výdělečnou činnost. V případě stánku nebo podobného zařízení se musí připojit údaj o sídle nebo místě podnikání. Pokud provozovna slouží pro prodej zboží nebo poskytování služeb uvede se také (na dveřích vchodu nebo na jiném viditelném místě):

- jméno a příjmení osoby odpovědné za chod provozovny,
- prodejní nebo provozní doba (neplatí pro stánek),
- kategorie a třída u přechodného ubytování.

Povinností podnikatele je písemně oznámit zahájení činnosti v provozovně (pokud nebyla uvedena přímo v ohlášení živnosti nebo v žádosti o koncesi) živnostenskému úřadu, a to minimálně 3 dny před samotným zahájením. Naopak ukončení provozu živnosti v provozovně se musí oznámit živnostenskému úřadu do 15 dnů. Jestliže se jedná o provozovnu, ve které dochází ke styku se zákazníky, je potřeba alespoň 3 dny předem označit počátek a konec uzavření. Pokud OSVČ nesplní oznamovací povinnost, hrozí mu pokuta až do 50 000 Kč. Podnikatel musí pro každou jím zřízenou provozovnu ustanovit osobu odpovědnou za její činnost. Pokud chce osoba podnikatele vykonávat v dané provozovně svou výdělečnou činnost, musí k ní mít užívací nebo vlastnické právo. Jestliže se provozovna nachází například v bytě a živnostník není jeho vlastníkem, může zde podnikatelskou činnost vykonávat pouze se souhlasem vlastníka, spoluvlastníka nebo správce (pokud k tomu má tento správce zmocnění). V zájmu ochrany zdraví a bezpečnosti zaměstnanců a zákazníků podléhají provozovny zvláštním předpisům – stavebním, požárním a hygienickým.

Provozování živnosti nemusí trvat nepřetržitě, lze jej přerušit, a to na libovolnou dobu. Na měsíc nebo několik let. Hlavní je si uvědomit, že pokud se živnost přeruší, nemusí se platit důchodové pojištění. Ale doba, po kterou je podnikání přerušeno se nezapočítává do odpracované doby pro nárok na důchod. Z toho důvodu je potřeba do osmi dnů oznámit přerušení samostatné výdělečné činnosti správě sociálního zabezpečení a příslušné zdravotní pojišťovně. Povinností je také do 15 dnů tuto skutečnost oznámit finančnímu úřadu. Vůči

živnostenskému úřadu tato povinnost odpadá, ale oznámení se může provést pomocí změnového listu na kterémkoliv živnostenském úřadě. Pokud chce živnostník během přerušení činnosti získat podporu v nezaměstnanosti, musí navštívit i úřad práce.

Živnost lze kdykoliv obnovit prostřednictvím změnového listu opět na jakémkoliv živnostenském úřadě. Zrušení živnosti lze provést obdobným způsobem jako její přerušení.

Obchodní firma (zkráceně „firma“) je název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Podnikatel nesmí mít víc obchodních firem. Ti, jež se do obchodního rejstříku nezapisují, nemají firmu. Pokud se jedná o fyzické osoby, podnikají pod svým jménem a příjmením (s možností dodatku). Právnícké osoby jednájí pod svým názvem. Obchodní firma nesmí být zaměnitelná s jinou obchodní firmou ani nesmí působit klamavě.

Sídlem podnikatele se rozumí adresa zapsaná ve veřejném rejstříku. Pokud se podnikatel (fyzická osoba) do něj nezapisuje, je jeho sídlem místo, kde se nachází hlavní obchodní závod nebo kde má živnostník bydliště.

Daňové identifikační číslo (DIČ) je číslo, které přidělí daňovému subjektu správce daně při registraci. Je složeno ze dvou částí. První označuje správce daně (místně příslušný finanční úřad). Druhou tvoří rodné číslo u podnikatelů fyzických osob a identifikační číslo u právnických osob.

2.3 Zápis do obchodního rejstříku

Podnikatelé (fyzické osoby) s trvalým pobytem (bydlištěm) na území České republiky mají povinnost zapsat se do obchodního rejstříku, pokud jejich výnosy (příjmy) snížené o daň z přidané hodnoty (je-li jejich součástí), dosáhly v průměru za dvě po sobě bezprostředně jdoucí účetní období částku 120 mil. Kč.

Živnostník však může požádat na vlastní žádost o dobrovolný zápis do obchodního rejstříku.

2.4 Zdravotní pojištění OSVČ

Povinný účastnit se zdravotního pojištění jsou i osoby samostatně výdělečně činné, stejně jako zaměstnanci. Z hlediska zdravotního pojištění se za osoby samostatně výdělečně činné považují živnostníci, kteří podnikají na základě živnostenského oprávnění (včetně spolupracujících osob) nebo jiného povolení a také osoby vykonávající svou činnost na základě autorského zákona (např. spisovatel, umělec).

Podnikatel musí vůči zdravotní pojišťovně, u které má účet, splnit následující povinnosti:

- do 8 dnů ohlásit zahájení a ukončení podnikání,
- odvádět zálohy na zdravotní pojištění (pokud od jejich placení není příslušný pojištěnec osvobozen,
- vyplnit a předložit Přehled o příjmech a výdajích, a to do jednoho měsíce ode dne, ve kterém mělo být podáno daňové přiznání za předchozí zdaňovací období,
- do osmi dnů po podání daňového přiznání uhradit rozdíl mezi zálohami zaplacenými v průběhu zdaňovacího období a skutečnou výší pojistného, které je uvedeno v Přehledu o příjmech a výdajích.

Pojistné činí 13,5 % z vyměřovacího základu a zaokrouhluje se vždy na koruny nahoru. Výši vyměřovacího základu má možnost si určit sám podnikatel. Nesmí být však nižší než 50 % příjmů z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti po odpočtu výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení.

Minimální měsíční vyměřovací základu u OSVČ je ve výši jedné poloviny průměrné mzdy. Ta činí 26 611 Kč (25 942 Kč v roce 2014). Vývoj minimálních měsíčních vyměřovacích základů a minimálních měsíčních záloh na zdravotní pojištění OSVČ je uveden v Tab. 2.1.

Tab. 2.1 Minimální měsíční VZ a záloha na ZP

Rok	Minimální měsíční VZ	Minimální měsíční záloha
2015	13 306 Kč	1 797 Kč
2014	12 971 Kč	1 752 Kč
2013	12 942 Kč	1 748 Kč
2012	12 568,50 Kč	1 697 Kč
2011	12 370 Kč	1 670 Kč
2010	11 854,50 Kč	1 601 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Minimální vyměřovací základ se nevztahuje na osobu samostatně výdělečně činnou, pokud tato byla:

- osobou, za kterou je plátcem pojistného stát (studenti, důchodci, příjemci rodičovského příspěvku, nezaměstnaní evidovaní na úřadu práce, atd.),
- osobou s těžkým tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením,

- osobou, která dosáhla věku potřebného pro nárok na starobní důchod, avšak nesplňuje další podmínky pro jeho přiznání,
- osobou, která celodenně, osobně a řádně pečuje alespoň o jedno dítě do 7 let věku nebo nejméně dvě děti do 15 let věku,
- osobou, která byla současně vedle samostatné výdělečné činnosti zaměstnancem a odváděla pojistné z tohoto zaměstnání, vypočtené alespoň z minimálního vyměřovacího základu stanoveného pro zaměstnance (tj. 8 500 Kč).¹

Jestliže výše uvedené skutečnosti nastanou v průběhu roku, sníží se minimální vyměřovací základ pouze o poměrnou část. Minimální vyměřovací základ může být dále snížen o poměrnou část odpovídající počtu kalendářních měsíců, v nichž OSVČ nevykonávala samostatnou výdělečnou činnost ani jeden den nebo nebyla schopna výkonu práce a vznikl ji nárok na dávky nemocenského pojištění, a to po celý měsíc.

Maximální vyměřovací základ pro zdravotní pojištění byl pro roky 2013 až 2015 zrušen. Před jeho zrušením, kupříkladu v roce 2012 činil maximální vyměřovací základ 1 809 864 Kč. To znamenalo, že pokud podnikatel dosáhl ročního zisku např. 2 000 000 Kč, zaplatil pouze maximální roční zdravotní pojištění ve výši 244 332 Kč (tj. maxVZ x 13,5 %, zaokrouhleno na celé koruny nahoru). Z rozdílu 190 136 Kč (tj. 2 000 000 - 1 809 864) již pojistné platit nemusel. Maximální roční vyměřovací základy a maximální výše pojistného na zdravotní pojištění v letech 2010 - 2015 jsou uvedeny v Tab. 2.2.

Tab. 2.2 Maximální roční VZ a pojistné na ZP

Rok	Maximální roční VZ	Maximální roční ZP
2013 - 2015	zrušen	-
2012	1 809 864 Kč	244 332 Kč
2011	1 781 280 Kč	240 473 Kč
2010	1 707 048 Kč	230 452 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

V prvním roce, kde je vykonávána hlavní výdělečná činnost, musí OSVČ odvádět na účet příslušné zdravotní pojišťovny měsíčně zálohy na pojistné, a to alespoň v minimální výši

¹ FINANCE.CZ. *Vyměřovací základ zdravotního pojištění*. [20.1.2014].

Dostupné z:

<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-z-prijmu/zdravotni-pojisteni-osvc/vymerovaci-zaklad/>

(tj. v roce 2015 částka 1 797 Kč.). První záloha musí být zaplacená již za měsíc, v němž bylo podnikání zahájeno, v termínu do 8. dne následujícího měsíce. Ostatní zálohy jsou splatné od prvního dne kalendářního měsíce, za který se záloha platí, do osmého dne následujícího kalendářního měsíce

Jestliže se u daného podnikatele jedná o vedlejší činnost, nemusí v prvním roce podnikání odvádět žádné zálohy na zdravotní pojištění. Pojistné se zaplatí jednorázově po podání Přehledu o příjmech a výdajích. O tom, že daná činnost je považována za vedlejší, je nutno informovat zdravotní pojišťovnu.

Přehled o příjmech a výdajích je formulář, který slouží k výpočtu celkového zdravotního pojištění za předchozí rok a měsíční zálohy na následující rok. Od vypočteného pojistného se odečtou zálohy, které byly placeny v průběhu roku. Pokud je pojistné vypočítané v Přehledu vyšší než dosud zaplacené zálohy, vzniká nedoplatek na zdravotním pojištění, který je nutno doplatit. Může však nastat i situace, kdy jsou zaplacené zálohy vyšší než pojistné v Přehledu. Vznikne přeplatek na zdravotním pojištění. Podnikatelé, kteří nemají daňového poradce, jsou povinni podat Přehled o příjmech a výdajích do konce dubna. Pro ty, jimž daňové přiznání zpracovává daňový poradce, platí termín odevzdání Přehledu do konce července.

2.5 Sociální pojištění OSVČ

Další povinností osob, které se rozhodly, že budou podnikat je účast na sociálním pojištění. Tento souhrnný název zahrnuje odvody pojistného na sociální zabezpečení, příspěvky na státní politiku zaměstnanosti a nemocenské pojištění, které je dobrovolné.

Právní úpravu sociálního pojištění zajišťuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Podle něj se za osobu samostatně výdělečně činnou považuje ten, kdo ukončil povinnou školní docházku a dosáhl věku minimálně 15 let a zároveň vykonává samostatnou výdělečnou činnost (popř. spolupracuje při jejím výkonu). Za výkon samostatné výdělečné činnosti se považují:

- podnikání v zemědělství,
- provozování živnosti,
- činnost společníka veřejné obchodní společnosti nebo komplementáře komanditní společnosti vykonávaná pro tuto společnost,
- výkon umělecké nebo jiné tvůrčí činnosti na základě autorskoprávních vztahů,
- výkon jiné činnosti konané výdělečně na základě oprávnění podle zvláštních předpisů (např. daňový poradce, znalec, tlumočník, insolvenční správce),

- výkon jiných činností, vykonávaných vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení příjmu (vyjma pronájmu nemovitostí a movitých věcí).

Z hlediska sociálního pojištění je potřeba rozlišovat samostatnou výdělečnou činnost hlavní a vedlejší. Od zařazení činnosti do příslušné skupiny se odvíjí způsob stanovení a výše pojistného, případně povinnost platby záloh a jejich výše. Podnikatel provozuje v kalendářním roce vedlejší činnost v těchto případech:

- výkon zaměstnání zakládající účast na nemocenském pojištění zaměstnanců,
- vznikl nárok na výplatu invalidního důchodu nebo byl přiznán starobní důchod,
- pobírání rodičovského příspěvku nebo peněžité pomoci v mateřství,
- péče o osobu v I stupni – u dětí do 10 let věku, nebo ve stupni II, III nebo IV,
- výkon vojenské služby (vyjma vojáků z povolání),
- studium (podnikatel byl nezaopatřeným dítětem).²

Pokud se jedná o hlavní činnost, pojistné na důchodové pojištění se odvádí vždy. Pro vedlejší činnost platí to, že se pojistné platí jen v případě, že se k němu OSVČ sama přihlásí nebo pokud příjmy po odečtení výdajů vynaložených na jejich dosažení a udržení dosáhly v předchozím roce rozhodné částky 63 865 Kč (v roce 2014 62 261 Kč).

Podnikatel má vůči místně příslušné okresní správě sociálního zabezpečení oznamovací povinnost, kdy do osmého dne měsíce následujícího po měsíci, ve kterém daná skutečnost nastala, musí sdělit den:

- zahájení nebo znovuzahájení podnikání,
- ukončení podnikání,
- kdy došlo k zániku živnostenského oprávnění nebo jiného oprávnění, na jehož základě je samostatná výdělečná činnost vykonávána,
- od něhož byla pozastavena činnost,
- od kterého nevykonává zaměstnání, zanikl nárok na výplatu invalidního důchodu, rodičovského příspěvku, byla ukončena péče o osobu ve stupni I (dítě do 10 let), II, III, IV, nevykonává vojenskou službu, přestal být nezaopatřeným dítětem (nutnost ohlásit a doložit tyto skutečnosti OSSZ).

² FINANCE.CZ. *Pojistné na sociální pojištění u OSVČ.*

Dostupné z: <http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-z-prijmu/socialni-pojisteni-osvc/pojistne/>

Svobodným rozhodnutím každé podnikající osoby je zda se bude účastnit nemocenského pojištění či nikoliv. Pokud ano, tato účast ji, v případě potřeby, zajistí nárok na nemocenskou dávku a peněžitou pomoc v mateřství, které se z tohoto pojištění vyplácí. Nemocenská je vyplácena od 15. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Minimálním měsíčním vyměřovacím základem pro nemocenské pojištění je částka 5 000 Kč, z čehož plyne minimální pojistné 115 Kč na měsíc ($5\,000\text{ Kč} \times 2,3\%$).

Účast na nemocenském pojištění vzniká dnem, kdy se k němu OSVČ přihlásila. Poté se pojistné platí měsíčně, vždy do 20. dne následujícího měsíce. Pokud není zaplacenou řádně a včas dojde ze zákona k zániku nemocenského pojištění.

Stejně jako u zdravotního pojištění je na podnikateli, jak vysoký bude jeho vyměřovací základ pro sociální pojištění. Nemůže být však nižší než 50 % rozdílu mezi příjmy a výdaji. Z tohoto vyměřovacího základu se vypočte pojistné, jehož sazby jsou uvedeny v Tab. 2.3.

Tab. 2.3 Sazby sociálního pojištění

Pojištění	2010	2011 - 2014
Důchodové pojištění	28 %	28 %
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	1,2 %	1,2 %
Nemocenské pojištění	1,4 %	2,3 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Osoby, které vstoupily do II. pilíře důchodové reformy, tzv. důchodové spoření, odvádí 31,2 % z vyměřovacího základu, přičemž 26,2 % připadá na povinné důchodové pojištění.

Průměrná mzda je stanovena na úrovni 26 611 Kč. Jedna čtvrtina této částky odpovídá minimálnímu měsíčnímu vyměřovacímu základu pro platbu zálohy na pojistné na důchodové pojištění, tj. 6 653 Kč (25 % z 26 611 Kč). Minimální měsíční vyměřovací základ pro platbu zálohy na důchodové pojištění pro OSVČ s vedlejší činností činí jednu desetinu průměrné mzdy, tj. 2 661 Kč. Minimální měsíční záloha se pak rovná součinu minimálního vyměřovacího základu a sazby pojistného. Pro hlavní činnost se jedná o částku 1 943 Kč ($29,2\% \times 6\,653\text{ Kč}$) a pro vedlejší činnost 777 Kč ($29,2\% \times 2\,661\text{ Kč}$). Minimální roční vyměřovací základ se rovná minimálnímu měsíčnímu vyměřovacímu základu vynásobenému počtem měsíců výkonu samostatné výdělečné činnosti. Nelze však započítat měsíce, v nichž

kupříkladu nevykonával samostatnou výdělečnou činnost ani jeden den, pobíral po celý měsíc nemocenské z nemocenského pojištění, je současně zaměstnancem a odvádí pojistné z tohoto zaměstnání alespoň z minimálního vyměřovacího základu, který platí pro zaměstnance, atd.

Vedle minimálního vyměřovacího základu existuje v případě sociálního pojištění také maximální vyměřovací základ, který se rovná čtyřiceti osminásobku průměrné mzdy. V korunovém vyjádření jde o částku 1 277 328 Kč (maximální VZ v roce 2014 byl stanoven ve výši 1 245 216 Kč).

Odvody sociálního pojištění se provádějí na účet místně příslušné okresní správy sociálního zabezpečení. Tato příslušnost se určí dle místa trvalého pobytu osoby samostatně výdělečně činné. Pokud podnikatel vykonává hlavní výdělečnou činnost, je povinen v prvním roce podnikání platit alespoň minimální zálohy na sociální pojištění.

V případě vedlejší činnosti se v roce zahájení podnikání nemusí odvádět zálohy na sociální pojištění vůbec. V dalších letech se platba záloh odvíjí od toho, zda roční zisk je nižší než rozhodná částka 63 865 Kč v roce 2015, pro rok 2014 ve výši 62 261 Kč. Pokud rozdíl mezi příjmy a výdaji dosáhne této hranice, je povinností OSVČ platit minimální zálohy v částce 777 Kč (rok 2015) i přes to, že provozuje vedlejší činnost.

Zálohy na sociální pojištění musí být uhrazeny do dvacátého dne následujícího měsíce. Například pokud je podnikání zahájeno 1. května, musí být pojistné uhrazeno do 20. června.

Do 30. dubna (příp. do 31. července) musí všechny osoby samostatně výdělečně činné podat přehled o příjmech a výdajích a doplatit vzniklý rozdíl (příp. uplatnit nárok na přeplatek). Pokud je daná osoba povinna platit zálohy na pojistné, v Přehledu se vypočítá i nová výše záloh.

2.6 Daňová soustava České republiky

Jak tvrdí Široký (2008, s. 9), „obecně lze daň vymezit jako povinnou, zákonem předem stanovenou částku, kterou se odčerpává na nenávratném principu část nominálního důchodu ekonomického subjektu“. Vybírat ji může stát, obec nebo jiný veřejnoprávní subjekt. Získané prostředky pak plynou na úhradu veřejných potřeb, kdy se předem stanoví výše úhrady a termín splatnosti. V podstatě se jedná o přesun finančních prostředků od soukromého k veřejnému sektoru.

Jak uvádí Grůň (2009, s. 139), „subjektem daně je ten, komu je ze zákona uložena daňová povinnost. Rozlišujeme dvojí subjekty daně: poplatníka a plátce. Poplatníkem daně je fyzická nebo právnická osoba, jejíž příjmy nebo majetek podléhají dani, nebo která vykonává činnost, se kterou zákon spojuje daňovou povinnost. Plátcem daně je fyzická nebo právnická

osoba, která je ze zákona povinna daň vypočítat, vybrat a odvést do určité lhůty oprávněnému správci daně“.

Skutečnost, na níž se ze zákona váže daňová povinnost, označujeme jako předmět daně, například: příjem, důchod, výnos z majetku, majetek, vykonávání určité činnosti.

Dalšími prvky daňové konstrukce jsou základ daně, z něhož se vychází při výpočtu daňové povinnosti, sazba daně, která může být pevná nebo pohyblivá (lineární, progresivní, regresivní), zdaňovací období (roční, měsíční), splatnost daně, a také osvobození od daně, sleva na dani, daňové sankce, atd.

Daně, jako významný nástroj fiskální politiky státu, v sobě zahrnují několik funkcí, které spolu úzce souvisí. Alokační funkce daní se zaměřuje na zabezpečování tzv. veřejných statků, které není možno zajistiti a poskytovat prostřednictvím tržního mechanismu. Redistribuční funkci daní lze chápat jako využití daní na přerozdělení disponibilních zdrojů v zájmu jejich účelnějšího využití, a tím umožnit, aby se daně aktivně podílely na ovlivňování struktury výroby a jejím rozsahu. Smyslem stabilizační funkce je ponechat ekonomickým subjektům více finančních zdrojů k investování. Vyjadřuje, že daně svým působením na celkovou poptávku mohou potlačovat cyklické výkyvy v ekonomice. Potřeba určit a odlišit výši daně podle rodinných a společenských poměrů dala za vznik sociální funkci daní. Kriteriační funkce daní je označením pro nejefektivnější využití výrobních prostředků. Daňová povinnost se odvíjí od předem stanovených kritérií. Daň může být použita i jako kritérium hodnocení úspěšnosti ekonomické aktivity daného subjektu.

Soubor daní vybíraných v určitém státě a v určitém čase se označuje jako daňová soustava. Právní úprava jednotlivých daní je obsažena v daňových zákonech. Rozsah a členitost daňové soustavy ovlivňuje mnoho faktorů, např. velikost státu.

Pojem daňový systém zahrnuje jak soustavu daní tak soustavu institucí, které zabezpečují správu daní, jejich vyměřování, vymáhání a kontrolu, a také systém nástrojů, metod a pracovních postupů, které tyto instituce uplatňují ve vztahu k daňovým subjektům. Výslednou formu daňového systému příslušné země ovlivňují kromě faktorů působících na daňovou soustavu také demografické, technologické a ekologické změny.

Existuje řada kritérií, podle nichž lze daně klasifikovat. Základním měřítkem je vazba daně na důchod poplatníka, na jehož základě se daně člení na přímé a nepřímé. Přímé daně bezprostředně postihují důchod nebo majetek daňového poplatníka. Naopak nepřímé daně jsou zahrnuty v cenách zboží, služeb, převodů a pronájmů tzn., že postihují důchody a majetek daňových subjektů nepřímo. Pro zdanění je rozhodující okamžik nákupu či spotřeby příslušné komodity. Členit daně lze také podle subjektu daně, jímž může být jednotlivec,

domácnost, oba manželé, všichni členové domácnosti nebo firma (korporace). Pro klasifikaci daní můžou být výchozím bodem taktéž příjmové poměru poplatníka. Takto lze daně rozdělit na osobní (berou v úvahu důchodovou situaci poplatníka a vyjadřují jeho platební schopnost) a in rem (jejich výše není závislá na příjmech poplatníka).

Současný daňový systém České republiky vstoupil v platnost současně s významnou událostí – rozdělením Československa 1. ledna 1993. Od té doby se zásadní změny udály především v oblasti nepřímých daní. Hlavním bodem bylo přijetí zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních a zákona č. 253/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. U přímých daní byl zlomovým rok 2008, kdy progresivní sazba daně z příjmů fyzických osob nahradila 15 % sazba daně, která je aplikována na tzv. superhrubou mzdu (tj. hrubá mzda navýšená o pojistné zaplacené zaměstnavatelem za své zaměstnance – 25 % na sociální pojištění a 9 % na zdravotní pojištění).

Od roku 2014 jsou příjmy z nabytí dědictví nebo odkazu upraveny v § 4a) zákona o daních z příjmů. Podle něj jsou příjmy získané zděděním od daně z příjmů fyzických osob osvobozeny. Osvobození platí i pro právnické osoby, které nejsou neziskovou organizací. Darování se zdaňuje sazbou daně z příjmů fyzických osob ve výši 15 %. Dary od příbuzných v linii přímé a vedlejší jsou osvobozeny. Vedlejší linie zahrnuje – sourozence, strýce, tetu, synovce (neteř), manžela, manžela dítěte, rodiče manžela a manžela rodičů. Osvobození se vztahuje také na dar od osoby, která s poplatníkem žila nejméně rok před darováním ve společné domácnosti a na příležitostné dary, jejichž hodnota je nižší než 15 tis. Kč.³

V současnosti se daně v České republice prvotně dělí na přímé a nepřímé daně. Ty představují příjmy státního rozpočtu. Zdaňuje se spotřeba, příjmy a majetek. Ke spotřebě se váže daň z přidané hodnoty a daně spotřební. Jedná se o daně nepřímé, které jsou zahrnuty v cenách zboží a služeb, které poplatníci nakupují. Příjmy jsou zdaňovány prostřednictvím daně z příjmů, což je přímá daň zatěžující, nezávisle na jejich velikosti, příjmy poplatníků. Majetkové daně mají taktéž přímý charakter, ale vztahují se na majetek ve vlastnictví poplatníka.

³ FINANCE.IDNES.CZ. *Daňové novinky 2014: Ruší se daň dědická a darovací* [12.12.2013]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/danove-novinky-2014-rusi-se-dan-dedicka-a-darovaci-frc-/p_dane.aspx?c=A131210_112723_p_dane_zuk

Struktura daňové soustavy je uvedena v Tab. 2.4.

Tab. 2.4 Daňová soustava ČR

Přímé daně	
Daň z příjmů	Daň příjmů fyzických osob
	Daň z příjmů právnických osob
Majetkové daně	Daň silniční
	Daň z nemovitých věcí
	Daň z nabytí nemovitých věcí
Nepřímé daně	
Spotřební daně	Daň z lihu
	Daň z piva
	Daň z vína a meziproduktů
	Daň z tabáku a tabákových výrobků
	Daň z minerálních olejů
Energetické daně	Daň z elektřiny
	Daň ze zemního plynu
	Daň z pevných paliv
Daň z přidané hodnoty	x

Zdroj: Vlastní zpracování

2.7 Daň z příjmů fyzických osob

Poplatníky daně jsou fyzické osoby, a to daňoví rezidenti České republiky či nerezidenti. O daňového rezidenta se jedná v případě, že má na území ČR bydliště nebo se zde obvykle zdržuje (pobývají v ČR alespoň 183 dnů daného roku). Tito mají daňovou povinnost vztahující se jak na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky, tak i na příjmy plynoucí ze zdrojů v zahraničí. Daňoví nerezidenti mají daňovou povinnost, která se vztahuje pouze na příjmy plynoucí ze zdrojů na území ČR (§ 2 odst. 1 - 4 ZDP).

Příjmy podléhající daní se člení do pěti skupin označovaných jako dílčí základy daně:

- příjmy ze závislé činnosti (§ 6),
- příjmy ze samostatné činnosti (§ 7),
- příjmy z kapitálového majetku (§ 8),
- příjmy z nájmu (§ 9),

- ostatní příjmy (§ 10),

Do příjmů z podnikání se zahrnují příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, příjem ze živnostenského podnikání, příjem z jiného podnikání (např. lékař, auditor, znalec, tlumočník, daňový poradce, advokát), podíl společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti na zisku. Dalšími příjmy ze samostatné činnosti, pokud nespádají do § 6, jsou příjem z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového vlastnictví a autorských práv, příjem z nájmu majetku zařazeného v obchodním majetku a příjmy z výkonu nezávislého povolání (tj. zpěvák, herec, malíř a další). Vymezené příjmy tvoří po odečtení výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení dílčí základ daně dle § 7, zákona o daních z příjmů.

Obchodním majetkem se dle § 4 odst. 4 rozumí část majetku poplatníka, o které bylo nebo je účtováno anebo je nebo byla uvedena v daňové evidenci.

V § 3 odst. 4 je uveden výčet příjmů, které nejsou předmětem daně z příjmů fyzických osob. Patří mezi ně například:

- příjmy získané nabytím akcií nebo podílových listů podle zákona upravujícího podmínky převodu majetku státu na jiné osoby,
- úvěry nebo zápůjčky (s jistými zákonem stanovenými výjimkami),
- příjmy z rozšíření rozsahu nebo vypořádání společného jmění manželů,
- příjmy tzv. au-pair vypomáhajících s domácími pracemi v zahraničí, jedná-li se o příjem k uspokojování základních sociálních, kulturních nebo vzdělávacích potřeb,
- příjmy získané převodem majetku mezi osobami blízkými v souvislosti s ukončením provozování zemědělské činnosti zemědělského podnikatele, pokud osoba blízká v jeho činnosti pokračuje alespoň do konce třetího zdaňovacího období následujícího po ukončení zemědělské činnosti s výjimkou nepokračování v činnosti z důvodu smrti.

Široké spektrum příjmů je od daně z příjmů fyzických osob osvobozeno. Většina jich je zahrnuta v § 4 ZDP. Ostatní jsou uvedeny v paragrafech týkajících se jednotlivých dílčích základů daně. Poplatníci mají možnost uplatnit osvobození od daně například u příjmu z prodeje rodinného domu nebo jednoty a s nimiž souvisejícího pozemku. Jednotka však nesmí zahrnovat nebytový prostor. Osvobození je podmíněno tím, že prodávající měl v domě či jednotce trvalé bydliště nejméně po dobu 2 let bezprostředně před prodejem. Nebo po dobu

kratší než 2 roky v případě, že prodejem získané prostředky použije na uspokojení bytové potřeby. Toto osvobození nelze uplatnit u příjmu z:

- prodeje rodinného domu či jednotky jestliže jsou nebo byly zahrnuty do obchodního majetku poplatníka, a to do dvou let od jejich vyřazení z obchodního majetku,
- budoucího prodeje rodinného domu nebo jednotky uskutečněného v době do 2 let od nabytí vlastnického práva k dané nemovitosti,
- budoucího prodeje rodinného domu nebo jednotky uskutečněného v době kratší do 2 let od jejich vyřazení z obchodního majetku.

Osvobození příjmu z prodeje ostatních nemovitých věcí lze uplatnit pouze tehdy, když doba mezi jejich nabytím a následným prodejem přesáhne pět let.

Příjmy z prodeje hmotných movitých věcí jsou od daně osvobozeny. Výjimkou jsou cenné papíry; motorová vozidla, letadla nebo lodě, nepřesahuje-li doba mezi jejich nabytím a prodejem dobu 1 roku; movité věci, které jsou nebo v období 5 let před prodejem byly součástí obchodního majetku.

Při výpočtu základu daně lze vůči příjmům (výnosům) uplatnit výdaje (náklady) vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Klasickými zástupci této skupiny výdajů jsou daňové odpisy hmotného majetku, zůstatková cena hmotného majetku vyřazeného v důsledku škody, nákup materiálu, mzdové výdaje zaměstnanců, nájemné, smluvní pokuty a penále a další. Daňově neuznatelnými výdaji jsou kupříkladu výdaje (náklady) na pořízení hmotného majetku, vyplácené podíly na zisku, penále, úroky z prodlení k pojistnému na sociální či zdravotnímu pojištění, daň z příjmů fyzických osob, výdaje na osobní spotřebu poplatníka, atd.⁴

Základ daně z příjmů fyzických osob lze snížit o tzv. nezdanitelné části základu dně, které jsou upraveny v § 15, zákona o daních z příjmů. Pro názornost je zde uvedeno několik příkladů.

Hodnota bezúplatného plnění poskytnutého obcím, krajům, organizačním složkám státu, právnickým osobám a to se sídlem na území ČR a také právnickým osobám, které jsou pořadateli veřejných sbírek dle zvláštního zákona na financování vědy a vzdělání, výzkumných a vývojových účelů, kultury, školství, na policii, na požární ochranu, na podporu a ochranu mládeže a zvířat, na účely sociální, charitativní, ekologické atd., dále fyzickým osobám s bydlištěm na území ČR poskytujícím zdravotní služby nebo provozujícím školy a

⁴ Bažanovská (2013, s. 25)

školská zařízení a zařízení pro péči o toulavá nebo opuštěná zvířata nebo pro péči o jedince ohrožených druhů živočichů na financování těchto zařízení, a jiné (viz § 15 odst. 1 ZDP). Odpočet může být proveden za podmínky, že v úhrnu hodnota bezúplatného plnění ve zdaňovacím období přesáhne 2 % ze základu daně anebo činí alespoň 1 000 Kč. Celkově lze odečíst nejvýše 15 % ze základu daně. Jako bezúplatné plnění na zdravotnické účely se hodnota jednoho odběru krve oceňuje částkou 2 000 Kč a hodnota odběru orgánů od žijícího dárce se oceňuje částkou 20 000 Kč.

Úroky zaplacené ve zdaňovacím období z úvěru ze stavebního spoření, úroky z hypotečního úvěru poskytnutého bankou, snížené o státní příspěvek lze uplatnit maximálně ve výši 300 000 Kč.

Poplatník může snížit svůj daňový základ také odečtením příspěvku (max. 12 000 Kč) zaplaceného na jeho penzijní připojištění se státním příspěvkem podle smlouvy o penzijním připojištění se státním příspěvkem uzavřené mezi poplatníkem a penzijní společností; částka, kterou lze takto odečíst, se rovná úhrnu příspěvků zaplacených poplatníkem na jeho penzijní připojištění se státním příspěvkem na zdaňovací období sníženému o 12 000 Kč.

Taktéž lze uplatnit poplatníkem zaplacené pojistné ve zdaňovacím období na jeho soukromé životní pojištění podle pojistné smlouvy uzavřené mezi poplatníkem jako pojistníkem a pojištěným v jedné osobě a pojišťovnou. Za zdaňovací období lze základ daně snížit nanejvýš o 12 000 Kč, a to i za situace, že poplatník má uzavřeno více smluv s více pojišťovnami.

Pokud je poplatník členem odborové organizace, může uplatnit jako nezdanitelnou část základu daně členskou příspěvkou zaplacenou ve zdaňovacím období, a to do výše 1,5 % zdanitelného příjmu dle § 6, výjimkou příjmů zdaněných srážkou podle zvláštní sazby daně, maximálně však do výše 3 000 Kč za zdaňovací období.

V ustanovení § 34 zákona o daních z příjmů jsou vymezeny odčitatelné položky od základu daně, prostřednictvím nichž lze snížit daňový základ. Klasickým zástupcem této skupiny je daňová ztráta, která vznikla a byla vyměřena za předchozí zdaňovací období nebo jeho část; její uplatnění je možné nejdéle v 5 zdaňovacích obdobích následujících bezprostředně po období, za které se tato ztráta vyměřuje.

Po provedení úprav dle § 15 a § 34 se zjištěný základ daně zaokrouhlí na celé stokoruny dolů. Poté se z něj vypočítá konečná daňová povinnost v sazbě 15 %.

Pokud však, dle § 16a ZDP, je rozdíl mezi součtem příjmů zahrnovaných do dílčího základu daně podle § 6 a dílčího základu daně podle § 7 v příslušném zdaňovacím období a 48násobkem průměrné mzdy (26 611 Kč x 48) kladný, zvýší se vypočtená daň o solidární

zvýšení daně ve výši 7 % z tohoto rozdílu. Toto se týká zaměstnanců, u nichž zdanitelný příjem (hrubá mzda, nikoliv superhrubá) překročí za zdaňovací období 1 277 328 Kč anebo podnikatelů, jejichž dílčí základ daně dle § 7 ZDP překročí tento limit. Při souběhu zaměstnání a OSVČ se porovnává součet zdanitelných příjmů dle § 6 a základu daně dle § 7 ZDP s ročním limitem. V případě zaměstnanců se vypočtená měsíční záloha na daň zvyšuje o „solidární zvýšení daně u zálohy“ jestliže jejich měsíční zdanitelný příjem přesáhne částku 106 444 Kč, což odpovídá 4násobku průměrné mzdy. Pokud alespoň v jednom měsíci dojde u zaměstnance k výpočtu solidárního zvýšení u zálohy, je tento zaměstnanec povinen podat daňové přiznání.⁵ Pro názornost je uveden příklad na výpočet solidární daně u zaměstnance.

Paní Zelené byl za květen zaúčtován příjem ze závislé činnosti ve výši 130 000 Kč. Rozdíl mezi měsíčním limitem a tímto příjmem činil 23 556 Kč, počítáno jako rozdíl 130 000 Kč a 106 444 Kč. Solidární zvýšení daně u zálohy se vypočte jako součin částky 23 556 Kč a sazby solidární daně 7 %, výsledkem je suma 1 648,92 Kč. Základní záloha na daň činila 26 130 Kč tj. $(130\,000 \times 1,34) \times 15\%$. Celková záloha na daň z příjmů před uplatněním slev byla ve výši 27 778,92 Kč $(26\,130\text{ Kč} + 1\,648,92)$. Po zaokrouhlení 27 779 Kč. Příklad týkající se výpočtu solidárního zvýšení daně je uveden v kapitole 4.2.

Vypočtená daň se za zdaňovací období snižuje o částky slev na dani (§ 35ba zákona o daních z příjmů):

- 24 840 Kč na poplatníka; slevu mohou uplatnit i pracující důchodci,
- 24 840 Kč na manželku (manžela) žijícího s poplatníkem ve společné domácnosti, pokud za zdaňovací období nemá vlastní příjem vyšší než 68 000 korun,
- 2 520 Kč na invaliditu, pobírá-li poplatník invalidní důchod pro invaliditu prvního nebo druhého stupně z důchodového pojištění,
- 5 040 Kč na invaliditu, pobírá-li poplatník invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně nebo jiný důchod z důchodového pojištění,
- 16 140 Kč pokud je poplatník držitelem průkazu ZTP/P,
- 4 020 Kč na studenta u poplatníka po dobu, po kterou se soustavně připravuje na budoucí povolání studiem, a to až do věku 26 let (do 28 let pokud se jedná o prezenční formu doktorského studia).⁶

⁵ Pelc (2014, s. 269)

⁶ Schellekens (2014, s. 208)

Poplatníci mohou také využít ustanovení § 35 ZDP, podle něhož mohou svou daň snížit o částku 18 000 Kč za každého zaměstnance se zdravotním postižením nebo částku 60 000 Kč za každého zaměstnance s těžším zdravotním postižením. Lze uplatnit také slevu z titulu poskytnutí příslibu investiční pobídky (§ 35a ZDP), při splnění zákonem stanovených podmínek.

Takto upravená daňová povinnost ještě nemusí být konečná, neboť další možnost jak daň snížit se uvádí v § 35c ZDP, jedná se o daňové zvýhodnění na vyživované dítě, jehož výše závisí na počtu dětí žijících s poplatníkem ve společně hospodařící domácnosti. Ročně lze uplatnit tyto částky:

- 13 404 Kč na jedno dítě (měsíčně 1 117 Kč),
- 15 804 Kč na druhé dítě (měsíčně 1 317 Kč),
- 17 004 Kč na třetí a každé další dítě (měsíčně 1 417 Kč).

Pokud poplatník v rámci své společně hospodařící domácnosti vyživuje více dětí (např. dvě děti), musí sám učinit rozhodnutí, na které dítě bude uplatňovat daňové zvýhodnění ve výši stanovené na jedno dítě a na které ve výši stanovené na druhé dítě. Své rozhodnutí může poplatník v průběhu zdaňovacího období změnit.

Zvýhodnění může poplatník uplatnit formou slevy na dani, daňového bonusu nebo slevy na dani a daňového bonusu. V této oblasti došlo v roce 2013 k zásadní změně – podnikatelé, kteří uplatní u dílčího základu daně z podnikání (§ 7 ZDP) paušální výdaje (§ 7 odst. 7) nebo u DZD podle § 9 výdaje v souladu s § 9 odst. 4 a součet dílčích základů daně, u kterých byly výdaje takto uplatněny, přesáhne 50 % celkového základu daně, nemůže:

- daň snížit o slevu na manželku dle § 35ba odst. 1 písm. b),
- uplatnit daňové zvýhodnění.

Povinnost registrace k dani z příjmů u místně příslušného správce daně se řídí daňovým řádem a vztahuje se na fyzické osoby, které obdrží povolení nebo získají oprávnění vykonávat činnost, která je zdrojem příjmů nebo jejíž výsledky jsou předmětem daně nebo začnou-li vykonávat činnost, jejíž výsledky jsou předmětem daně, nebo pobírat příjmy, které jsou předmětem daně. U fyzických osob se místní příslušnost správce daně odvíjí od jejich místa pobytu.

Za zdaňovací období (tj. kalendářní rok) poplatníci podávají daňové přiznání, a to do 1. 4. daného roku nebo do 1. 7. daného roku, pokud daňové přiznání zpracovává daňový poradce nebo právnická osoba oprávněná vykonávat daňové poradenství. Ve stejných termínech je daň splatná.

Živnostníci mají povinnost platit zálohy na daň odpovídající 40-ti procentům poslední známé povinnosti pokud jejich poslední známá daňová povinnost přesáhla 30 000 Kč, ovšem nebyla vyšší než 150 000 Kč. První záloha je splatná do 15. dne šestého měsíce ZO a druhá do 15. dne dvanáctého měsíce ZO. Poplatníci, jejichž poslední známá daňová povinnost činila více než 150 000 Kč, platí zálohy rovnající se 1/4 poslední známé daňové povinnosti. První záloha je splatná do 15. dne třetího měsíce ZO, druhá do 15. dne šestého měsíce ZO, třetí do 15. dne devátého měsíce ZO a čtvrtá do 15. dne dvanáctého měsíce ZO.

3 Možnosti uplatňování výdajů v podnikání

Živnostníci mají několik možností jak uplatnit výdaje oproti dosaženým příjmům. Mohou uplatnit skutečné výdaje, zjištěné z účetnictví nebo daňové evidence, nebo výdaje paušální v limitech určených zákonem o daních z příjmů, který také umožňuje stanovit daň paušální částkou. Tyto přístupy jsou blíže specifikovány v následujících kapitolách.

3.1 Účetnictví podnikatelů

Existuje mnoho předpisů a norem, kterými se podnikatelské subjekty při vedení účetnictví musí řídit. Základ však tvoří tyto čtyři prameny právní úpravy účetnictví ČR:

- zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví,
- vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví,
- České účetní standardy,
- ostatní právní předpisy (např. zákon o daních z příjmů, zákon o obchodních korporacích, insolvenční zákon, zákon o přeměnách obchodních korporací).

Obecně lze účetní jednotku definovat jako relativně uzavřený celek, za který se vede účetnictví, sledují se aktiva a pasiva, účtuje se o předmětu účetnictví, předkládají se a sestavují účetní výkazy (§ 1 odst. 2 zákona o účetnictví). Účetní jednotka je subjektem práva a tím pádem nabývá práv a povinností.

Zákon o účetnictví se vztahuje na účetní jednotky, kterými jsou právnické osoby se sídlem na území České republiky, zahraniční právnické osoby, pokud na území České republiky podnikají, organizační složky státu, fyzické osoby (tuzemské i zahraniční) jestliže:

- jde o podnikatele zapsané v obchodním rejstříku,
- jejich obrat z podnikání dle zákona o dani z přidané hodnoty přesáhl za bezprostředně předcházející kalendářní rok částku 25 mil. Kč,
- vedou účetnictví dobrovolně,
- jsou účastníky sdružení bez právní subjektivity, pokud jeden či více účastníků vede povinně podvojně účetnictví.

Právnické osoby se sídlem v ČR vedou účetnictví ode dne jejich vzniku až do dne jejich zániku. Fyzickým osobám zapsaným do obchodního rejstříku počíná povinnost vést účetnictví dnem zápisu do obchodního rejstříku. Pokud se fyzická osoba stala účetní jednotkou na základě obratu určeného podle zákona o DPH, vede účetnictví od prvního dne účetního období následujícího po kalendářním roce, ve kterém se stala účetní jednotkou, až do

posledního dne účetního období, ve kterém přestaly být účetní jednotkou. V případě, že se podnikatel sám rozhodne být účetní jednotkou, povinnost vést účetnictví mu počíná prvním dnem účetního období následujícího po období, ve kterém došlo k jejich rozhodnutí.

Účetnictví by mělo být vedeno tak, že účetní závěrka sestavená na jeho základě bude odrážet věrný a poctivý obraz finanční a majetkové situace podniku. Dále by měla být dodržována základní požadavek správnosti, úplnosti, průkaznosti, srozumitelnosti, přehlednosti a trvalosti.

Předpoklad nepřetržitosti trvání účetní jednotky je vymezen v § 7 odst. 3 zákona o účetnictví a podle něj jsou účetní jednotky povinny používat způsoby oceňování a účetní metody takovým způsobem, jako by činnost podniku měla trvat nepřetržitě.

Skutečnosti mající vliv na stav a pohyb majetku, závazků, vlastního kapitálu, nákladů, výnosů a výsledku hospodaření musí být zaúčtovány v období, s nímž věcně a časově souvisí. Jedná se o tzv. akruální princip (nezávislost účetních období).

Dle § 7 odst. 6 zákona o účetnictví není možná vzájemná kompenzace. To znamená, oddělené účtování pohledávek, závazků, nákladů a výnosů na samostatných účtech, ne však pomocí storna či zápisu na opačných stranách účtů. Výjimky z tohoto zákazu jsou vyjmenovány v § 58 prováděcí vyhlášky pro podnikatele. Příkladem jsou rezervy, opravné položky k majetku nebo komplexní náklady příštích období.

Používané účetní metody a pravidla použité v jednom účetním období není možné v následujícím účetním období změnit. Změna může být provedena pouze z důvodu změny předmětu podnikání nebo z důvodů požadavku zpřesnění věrného zobrazení nebo zkvalitnění vypovídací schopnosti účetní závěrky. Informaci o této změně a okolnostech jejího učinění nutno uvést v příloze k účetní závěrce (§ 7 odst. 4 zákona o účetnictví)

Ocenění majetku se provádí v okamžiku uskutečnění účetního případu (např. pořízení zásob, poskytnutí služby), a to pořizovací cenou, vlastními náklady, jmenovitou hodnotou a reprodukční pořizovací cenou, případně reálnou hodnotou, která se použije např. při ocenění jmění nabytého nástupnickým subjektem při fúzi sloučením (§ 24 až 27 zákona o účetnictví).

Při vedení účetnictví je mimo jiné důležité respektovat zásadu opatrnosti, která je zakotvena v § 26 zákona o účetnictví. Opatrností se rozumí odhad současných i budoucích jevů s přihlédnutím k rizikům a možným ztrátám a jejich vlivu na následující období. Platí, že aktiva a výnosy nemůžou být nadhodnocovány, pasiva a náklady nelze podhodnocovat. Toto je v praxi uskutečňováno tvorbou rezerv, opravných položek, účtování o odloženém daňovém závazku a použitím historických cen při oceňování.

Zásada bilanční kontinuity, § 19 odst. 4 zákona o účetnictví, vyjadřuje návaznost konečných a počátečních stavů rozvahových (podrozvahových) účtů mezi jednotlivými účetními obdobími.

Pokud dojde k porušení zákona o účetnictví ze strany účetní jednotky, hrozí ji za toto sankce, které jsou uvedeny v § 37, § 37a, § 37aa a § 37ab zákona o účetnictví.

Obecně je účetním obdobím 12 nepřetržitě po sobě jdoucích měsíců. Při přechodu z kalendářního roku na hospodářský (a naopak), event. při přechodu z jednoho hospodářského roku na hospodářský rok s odlišným počtem měsíců může být účetní období kratší nebo delší než 12 měsíců. Účetní období může být delší než 12 měsíců, maximálně však může trvat 15 měsíců, v případech jako je například vznik účetní jednotky v období 3 měsíců před koncem kalendářního roku nebo při zániku účetní jednotky v období 3 měsíců po skončení kalendářního nebo hospodářského roku. Pokud dojde ke vzniku účetní jednoty v průběhu roku (leden až září) nebo účetní jednotka zanikne v období od dubna do prosince kalendářního roku, účetní období může mít délku kratší než 12 měsíců.

Jestliže živnostník ukončí svou činnost, znamená to i konec vedení účetnictví. Pro ostatní případy platí možnost ukončení vedení účetnictví nejdříve po uplynutí 5 po sobě následujících účetních období, v nichž účetnictví bylo vedeno.

Podnikatelé (FO), pokud jsou účetními jednotkami, otevírají účetní knihy:

- ke dni zahájení činnosti, pokud se rozhodnou vést účetnictví,
- ke dni zápisu do obchodního rejstříku (pokud účetnictví nebylo dosud vedeno)
- k prvnímu dni účetního období, v případě, že účetnictví již bylo vedeno,
- ke dni účinnosti rozhodnutí o úpadku.

Účetními knihami se rozumí deník, hlavní kniha, knihy analytické evidence a knihy podrozvahových účtů. Deník obsahuje účetní zápisy uspořádané dle časové řady, které slouží k prokázání všech účetních případů v účetním období. Z hlediska věcného, tj. podle jednotlivých účtů, jsou účetní zápisy uspořádány v hlavní knize. Syntetické účty dle zvoleného účtového rozvrhu, které jsou uvedeny v hlavní knize, musí obsahovat počáteční zůstatky účtů ke dni otevření hlavní knihy, souhrnné obraty strany Má dáti a Dal účtů (minimálně za měsíc) a konečné zůstatky účtů ke dni, ke kterému se sestavuje účetní závěrka. Dále je možno vést pomocné knihy jako např. knihu pohledávek, závazků, dlouhodobého majetku.

Účtový rozvrh vychází ze směrné účtové osnovy a každá účetní jednotka si jej sestavuje sama tak, aby obsahoval všechny potřebné účty k zaúčtování účetních případů, které

se v průběhu účetního období uskuteční a bylo možné na jeho základu sestavit k rozvahovému dni účetní závěrku.

Osoby samostatně výdělečně činné mohou vést účetnictví ve zjednodušeném rozsahu za podmínky, že nemají ze zákona povinnost mít účetní závěrku ověřenou auditorem. To sebou nese jistá zjednodušení:

- možnost sestavení účtového rozvrhu pouze na úrovni účtových skupin,
- možnost spojit účtování v deníku s účtováním v hlavní knize,
- vynechání analytických a podrozvahových účtů,
- není povinnost účtovat na konci účetního období o reálné hodnotě u majetku případně závazků.

Následné sestavení účetní závěrky se taktéž provede ve zjednodušeném rozsahu.

3.1.1 Oceňování v účetnictví

Majetek a závazky se oceňují ke dni (okamžiku) uskutečnění účetního případu pořizovací cenou, vlastními náklady nebo reprodukční pořizovací cenou.

Pořizovací cenou se rozumí částka, za kterou byl majetek pořízen, navýšená o náklady související s pořízením (např. montáž stroje). Majetek vytvořený vlastní činností se oceňuje na úrovni vlastních nákladů, které jsou souhrnem přímých a nepřímých nákladů vynaložených na výrobu daného majetku. Cena, za kterou by byl majetek pořízen v době, kdy se o něm účtuje, tzv. reprodukční pořizovací cena se používá k oceňování majetku, který byl pořízen již dříve a teprve nyní se o něm účtuje. Jedná se o bezúplatně nabytý majetek (darování, vklad). Stanovuje ji účetní jednotka nebo znalec. Pohledávky při jejich vzniku, peněžní prostředky (hotovost i vklady na účtech) a závazky při jejich vzniku nebo převzetí se oceňují jmenovitou hodnotou.

K rozvahovému dni vyvstává potřeba ocenit určitá aktiva a pasiva reálnou hodnotou. Jedná se zejména o cenné papíry (s jistými výjimkami), deriváty, pohledávky nabyté účetní jednotkou k obchodování, majetek a závazky v případech stanovených zákonem (např. zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování). Dle zákona o účetnictví se za reálnou hodnotu považuje tržní hodnota (hodnota vyhlášená na tuzemské nebo zahraniční burze), ocenění kvalifikovaným odhadem nebo posudkem znalce (v případě, že tržní hodnota není známa nebo není věrohodná) nebo ocenění stanovené podle předpisů pro oceňování (pokud nelze reálnou hodnotu stanovit pomocí předcházejících způsobů).

Případné rozdíly mezi historickou cenou a reálnou hodnotou k datu účetní závěrky lze zaúčtovat výsledkově (vliv na výsledek hospodaření podniku), jestliže se rozdíly z přecenění

vztahují k cenným papírům určeným k obchodování nebo rozvahově (úprava vlastního kapitálu), pokud se jedná o rozdíly vztahující se k ostatním cenným papírům.

Podíly zahrnuté v dlouhodobém majetku je možné k rozvahovému dni ocenit ekvivalencí (protihodnotou). Znamená to, že majetková účast je k rozvahovému dni oceněna ve výši drženého podílu na vlastním kapitálu společnosti, která tento podíl vydala. Rozdíl mezi pořizovací cenou a oceněním ekvivalencí se vypořádá rozvahově vůči vlastnímu kapitálu. Nechce-li účetní jednotka tohoto postupu využít, ponechá podíly v pořizovací ceně, nepřeceňuje je.

3.1.2 Inventarizace majetku a závazků

Inventarizace slouží k zjišťování skutečného stavu majetku a závazků a k ověření toho, zda skutečný stav souhlasí se stavem majetku a závazků v účetnictví. U účtů, které mají hmotnou povahu, se skutečný stav zjistí provedením fyzické inventury, u ostatních účtů se provede dokladová inventura. K zaznamenávání stavu inventarizovaného majetku slouží inventurní soupisy. Inventarizace by měla být prováděná alespoň jednou ročně k okamžiku sestavení účetní závěrky (řádné nebo mimořádné). Jedná se o periodickou inventarizaci, kdy inventura může být zahájena nejdříve 4 měsíce před rozvahovým dnem a ukončena nejpozději 2 měsíce po rozvahovém dni. Účetní jednotky však mají možné provádět i průběžné inventarizace v průběhu celého účetního období, např. každý měsíc.

Při inventarizaci mohou být zjištěny různé inventarizační rozdíly odpovídající rozdílu mezi skutečným stavem dle inventury a stavem zachyceným v účetnictví. Příčiny jejich vzniku mohou mít přirozený charakter, např. sesychání materiálu, rozprachy sypkých materiálů. Pro tyto případy by účetní jednoty měly mít vypracovanou interní směrnici pojednávající o normách přirozených úbytků. Úbytek do normy stanovené směrnicí se účetně zachytí do provozních nákladů (účet 501, 504). Ostatní schodky se zachytí na účet 549. Může dojít i k situaci, kdy je skutečný stav vyšší než stav v účetnictví. Takovýto rozdíl se označuje jako přebytek.

Opravné položky k majetku se tvoří (na vrub nákladů) v případě identifikace rizik, která by mohla vést ke snížení hodnoty majetku k okamžiku provádění inventarizace. Většinou se jedná o situaci, kdy tržní hodnota majetku je nižší než účetní hodnota posuzovaného majetku. Z toho vyplývá, že opravné položky zachycují dočasné snížení hodnoty majetku. Jsou účetním nástrojem, který má přispět k věrnému a pravdivému zobrazení a ocenění majetku v účetnictví.

3.1.3 Dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek

Bez ohledu na ocenění se dlouhodobým hmotným majetkem rozumí především pozemky, stavby včetně budov aj. Dalším zástupcem kategorie dlouhodobého hmotného majetku jsou samostatné movité věci a jejich soubory, které mají samostatné technicko-ekonomické určení, jejich doba použitelnosti je delší než 1 rok, a to od výše ocenění stanovené účetní jednotkou. Pro tento majetek je vyhrazena účtová skupina 02-Dlouhodobý hmotný majetek odpisovaný. O majetku jehož ocenění je nižší než limit stanovený vnitropodnikovou směrnicí účetní jednotka účtuje jako o zásobách. Takovýto majetek se označuje jako drobný hmotný majetek. Dle zákona o daních z příjmů se za samostatné movité věci a jejich soubory považuje majetek, jehož vstupní cena je vyšší než 40 000 Kč. Do nulté účtové třídy taktéž patří pěstitelské celky trvalých porostů s dobou použitelnosti delší než 3 roky, dospělá zvířata a jejich skupiny, nedokončený dlouhodobý majetek (tj. majetek ve fázi pořízení, účet 042-Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek), poskytnuté zálohy na pořízení dlouhodobého hmotného majetku a oceňovací rozdíly k nabytému majetku.⁷

Podmínka doby použitelnosti delší než jeden rok a výše ocenění od výše stanovené účetní jednotkou musí být splněna i v případě dlouhodobého nehmotného majetku, jehož zástupci jsou zřizovací výdaje, nehmotné výsledky výzkumu a vývoje, software ocenitelná práva, povolenky na emise a preferenční limity. O majetku, který přesahuje hranici ocenění stanovenou ve směrnicí, se účtuje na účtech skupiny 01-Dlouhodobý nehmotný majetek. Při nižším ocenění se pořizovací cena majetku zaúčtuje rovnou na vrub nákladového účtu skupiny 51- Služby (např. 518-Ostatní služby). Pro zařazení majetku do kategorie dlouhodobého nehmotného je v zákoně o daních z příjmů stanovena podmínka vstupní ceny přesahující 60 000 Kč. Z pohledu daňového nehmotným majetkem není goodwill, povolenky na emise skleníkových plynů nebo preferenční limity.

Dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek lze pořídit několika způsoby: koupí, vytvořením vlastní činností, darováním, vkladem majetku od jiné osoby a nabytím práv, apod. Nejčastějším způsobem nabytí majetku je jeho koupě. Pořizovací cena (tj. cena pořízení plus vedlejší pořizovací náklady) se soustřeďuje na účtu 042 (event. 041). Souvztažným zápisem je zachycení závazku ve prospěch účtu 321, respektive výdaje na účtu 211 (příp. 221). Poté se majetek převede do užívání, tzn., že se pořizovací cena majetku převede na příslušný majetkový účet, např. účet 022-Samostatné movité věci a soubory movitých věcí.

⁷ Ryneš (2014, s. 92)

Pro dodržení zásady věrného a poctivého zobrazení majetkové a finanční situace podniku a zásady opatrnosti musí účetní jednotka jakožto vlastník majetku provádět účetní odpisování dlouhodobého majetku podle odpisového plánu. Vybrané druhy majetku se neodepisují, např. umělecká díla, která nejsou součástí stavby, sbírky, movité kulturní památky, nedokončený dlouhodobý majetek, povolenky na emise skleníkových plynů. V jaké výši budou účetní odpisy, patří plně do kompetence účetní jednotky. Důležité je, aby nepřesněji vyjadřovaly opotřebení majetku.

Pro zahájení účetního odpisování je klíčový okamžik zařazení majetku do užívání. Účetní jednotka si může zvolit, kterou z těchto metod si zvolí:

- účetní odpisy se rovnají daňovým odpisům,
- účetní odpisy jsou rovnoměrné podle předpokládané doby životnosti,
- účetní odpisy jsou rovnoměrné podle předpokládané doby životnosti se zohledněním zbytkové hodnoty,
- komponentní odpisování majetku.⁸

Odpisový plán lze v průběhu odpisování upravit, pokud dojde k zásadní změně předpokladů, ze kterých se při určení výše odpisů vycházelo, a vedou k jiné míře snížení hodnoty majetku. Odpisy je pak nutné zvýšit či snížit i přesto, že dojde ke zkrácení anebo prodloužení doby životnosti majetku. Účetní odpisy nelze přerušit.

Odpisy se účtují nákladů, čímž dochází ke snížení výsledku hospodaření, a ve prospěch účtu oprávek a to buď jako měsíční nebo roční odpisy, které zvyšují oprávky k odpisovanému majetku a snižují hodnotu příslušného majetku. Účetní odpisy jsou daňově neuznatelným nákladem.

Zjišťovány jsou taktéž daňové odpisy dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku, který se vztahuje k zajištění zdanitelného příjmu. Tyto se řídí zákonem o daních z příjmů. Dlouhodobý hmotný majetek se před zahájením odpisování zařadí do jedné z 6 odpisových skupin, z nichž u každé je určena doba odpisování. Účetní jednotka si zvolí, jakým způsobem bude daňové odpisy provádět. Variantami jsou rovnoměrné odpisy nebo zrychlené odpisy dlouhodobého hmotného majetku. Daňové odpisy jsou roční kategorií a představují náklad daňově uznatelný. Počítají se především za účelem zjištění daňové základu účetní jednotky. Zvolený způsob odpisování nelze změnit po celou dobu odpisování. Odpisování lze provést pouze do výše vstupní ceny.

⁸ Pilařová (2014, s. 438)

U rovnoměrného způsobu odpisování jsou jednotlivým odpisovým skupinám přiřazeny maximální roční odpisové sazby rovnoměrného odpisování. Odpis za zdaňovací období vychází ze vstupní ceny určené dle zákona o daních z příjmů. V prvním roce odpisování se roční odpis vypočítá jako součin vstupní ceny a roční odpisové sazby pro první roky dělené stem. V dalších letech odpisování se postup výpočtu nemění, pouze se použije roční odpisová sazba platná pro další roky odpisování. Jestliže účetní jednotka provádějící odpisy majetku je jeho prvním vlastníkem má možnost v prvním roce odpisování uplatnit roční odpis zvýšený o:

- 20 % (poplatník zabývající se převážně zemědělskou a lesní výrobou),
- 15 % (čistírny odpadních vod nebo zařízení pro zprac. druhotného odpadu),
- 10 % (ostatní případy až na výjimky).

Výše uvedená možnost se však týká pouze majetku zařazeného v 1., 2. nebo 3. odpisové skupině. Zvýšení ročního odpisu v prvním roce o 10 % u motorových vozidel může provést pouze provozovatel silniční motorové dopravy, taxislužby a autoškol případně se roční odpis zvýší u sanitek a pohřebních vozů.⁹

Pokud se poplatník rozhodne uplatňovat zrychlené odpisy, používá při jejich výpočtu závazné koeficienty přiřazené jednotlivým odpisovým skupinám. Z toho vyplývá, že nelze uplatnit nižší koeficienty. Samotný výpočet ročního odpisu se provede následovně:

- v prvním roce vztahem (3.1)

$$Odpis = \frac{\text{vstupní cena}}{\text{koeficient pro první rok odpisování}} \quad (3.1)$$

- v dalších letech pomocí vztahu (3.2)

$$Odpis = \frac{\text{2.zůstatková cena}}{\text{koeficient pro další roky odpisování}-n} \quad (3.2)$$

kde n je počet let, kdy již bylo prováděno odpisování.

V případě zrychlených odpisů existuje také možnost zvýšení ročního odpisu v prvním roce odpisování, jako bylo uvedeno u rovnoměrných odpisů.

⁹ Děrgel (2014, s. 373)

Zůstatkovou cenou se rozumí vstupní cena snižená o celkovou výši daňových odpisů, které se zaokrouhlují na celé koruny nahoru.

Rovnoměrné i zrychlené odpisování lze přerušit, ovšem při opětovném zahájení odpisování se musí pokračovat způsobem, jako by k přerušení vůbec nedošlo.

Podle § 30 odst. 4 až 9 se připouští časové a výkonové odpisování. Při časovém odpisování se roční odpis za zdaňovací období vypočítá jako podíl vstupní ceny a stanovené doby životnosti hmotného majetku. Tato možnost odpisování se týká především otvírek nových lomů, technické rekultivace (pokud není součástí hmotného majetku, do jehož vstupní ceny jsou zahrnuty), dočasných staveb (dle stavebního zákona jde o stavbu, u níž stavební úřad předem omezí dobu jejího trvání) atd. Daňové odpisy mohou být stanoveny na základě výkonů. Výkonové odpisy se aplikují např. na formy, modely, šablony a jiné. Roční odpis se bude rovnat podílu vstupní ceny a stanovené doby použitelnosti nebo stanoveného počtu vyrobených odlitků či výlisků.

Při daňovém odpisování je nutná dbát na ustanovení § 27 ZDP, ve kterém je uveden výčet majetku, který je z daňového odpisování vyloučen. Jedná se zejména o pozemky, které dle ZDP nejsou považovány za hmotný majetek, porosty nacházející se na uvedeném pozemku, movité kulturní památky, inventarizační přebytky apod.

Nehmotný majetek se daňově odpisuje vždy rovnoměrně bez možnosti přerušení. Odpisy se stanoví s přesností na celé měsíce. Odpisování počíná běžet měsícem následujícím po dni, v němž byly splněny podmínky pro odpisování. Vypočtené měsíční odpisy se zaokrouhlují na celé koruny nahoru. Podle povahy nehmotného majetku se určí doba odpisování, a to následovně:

- audiovizuální díla 18 měsíců,
- software 36 měsíců,
- nehmotné výsledky výzkumu a vývoje 36 měsíců,
- zřizovací výdaje 60 měsíců,
- ostatní nehmotný majetek 72 měsíců.

Jestliže účetní jednotka hmotný či nehmotný majetek již nepotřebuje ke své podnikatelské činnosti, může jej vyřadit. To se děje několika způsoby – likvidací (dobrovolná, v důsledku škod nebo mank), prodejem, darováním, vkladem do základního kapitálu jiného subjektu, přefazáním z obchodního majetku do osobního užívání u individuálního podnikatele. V těchto případech se účetní zůstatková cena (pořizovací cena u neodpisovaného majetku) vyúčtuje na vrub nákladového účtu, který je odvozen od způsobu vyřazení majetku,

a souvztažně na stranu Dal příslušného účtu oprávek nebo majetkového účtu pokud jde o majetek neodpisovaný. Následně se majetek vyřadí v pořizovací ceně a to na vrub účtu oprávek a ve prospěch majetkového účtu. Případná tržba z prodeje se zachytí na účtu 641-Tržby z prodeje dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku.

Dle ustanovení § 26 odst. 7 písm. a) bod 1 zákona o daních z příjmů může poplatník uplatnit daňový odpis ve výši jedné poloviny ročního daňového odpisu z majetku, který byl vyřazen před koncem zdaňovacího období. Následně, po provedení odpisu, se posuzuje daňová uznatelnost zůstatkové ceny podle následujících paragrafů ZDP:

- škoda: § 24 odst. 2 písm. c) a písm. l),
- manka a škody: § 25 odst. 1 písm. n),
- darování: § 25 odst. 1 písm. o).¹⁰

Poloviční odpis lze uplatnit jen při vyřazení majetku v důsledku manka a škody, darování, převodu z obchodního majetku do osobního užívání podnikatele.

Při inventarizaci dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku mohou být zjištěny dva typy inventarizačních rozdílů – přebytek (skutečný stav je vyšší než účetní) a manko (skutečný stav je nižší než účetní). Účetní zachycení je uvedeno v Tab. 3.1.

Tab 3.1 Účtování inventarizačních rozdílů

Text	MD	D
Manka a škody na DNM – zůstatková cena	549, 582	07x
Manka a škody na DHM – zůstatková cena	549, 582	08x
Manka a škody na DM – vyřazení majetku	07x, 08x	01x, 02x
Přebytek, nově zjištěný majetek	0xx	07x, 08x, 413, 648

Zdroj: Vlastní zpracování

¹⁰ Ryneš (2014, s. 115)

3.1.4 Zásoby

Mezi oběžná aktiva (majetek) podniku patří mimo jiné i zásoby, které mají charakter movitých věcí. Zásobám jsou ve směrné účtové osnově věnována účtová třída 1 zahrnující účtové skupiny 11 – Materiál, 12 – Zásoby vlastní výroby, 13 – Zboží, 15 – Poskytnuté zálohy na zásoby a 19 – Opravné položky k zásobám.

Existují dva způsoby účtování zásob – průběžný (způsob A) a periodický (způsob B). U způsobu A se v průběhu účetního období zachycují pořizovací ceny zásob na vrub účtů pořízení zásob. Nejčastějšími jsou účty 111 pro materiál a 131 pro zboží. Převzetí zásob na sklad (vystavení příjemky) se zaúčtuje na vrub účtu určeného pro daný typ zásob (např. 112, 134) a ve prospěch účtu pořízení zásob. Následná spotřeba zásob se promítne do nákladů na vrub účtu odpovídajícího danému typu zásob (např. 501, 504).

Pokud se účetní jednotka rozhodne postupovat dle periodického způsobu, zachycuje pořizovací ceny zásob přímo na nákladových účtech (např. 501, 504). Na konci účetního období, při uzavírání účetních knih, se počáteční stavy zásob na majetkových účtech převedou na vrub příslušných nákladových účtů a skutečný stav zásob na skladě zjištěný z evidence zásob zaúčtuje na vrub příslušného majetkového účtu (např. 112, 132) souvztažně s nákladovým účtem, na kterém byla v průběhu roku zachycena pořizovací cena zásob.

Zásoby se oceňují pořizovací cenou, vlastními náklady nebo reprodukční pořizovací cenou. Úbytky zásob v důsledku spotřeby materiálu či prodeje zboží se oceňují pomocí váženého aritmetického průměru nebo metody FIFO (první do skladu, první ze skladu).

Jestliže u některých zásob dojde k dočasnému poklesu hodnoty, např. z důvodu jejich malého obratu, nevyužití, jsou zastaralé, jedná se o sezónní zboží, je nutné k takovýmto zásobám vytvořit opravnou položku, která se zaúčtuje na vrub nákladů v účtové skupině 55-Odpisy, rezervy, komplexní náklady příštích období a opravné položky v provozní činnosti) se souvztažným zápisem na stranu Dal účtu ve skupině 19-Opravné položky k zásobám. Pokud se dočasné snížení hodnoty zásob změní na trvalé, řešením je prodej zásob se slevou, likvidace zásob nebo darování zásob.

Specifickou skupinou zásob jsou zásoby vlastní výroby – nedokončená výroba, polotovary vlastní výroby, výrobky. Veškerá náklady, které vznikly ve spojitosti s jejich výrobou, se zachycují většinou na účtech účtové skupiny 54 nebo 55 a projeví se ve výnosech (skupina 61) při zaúčtování těchto zásob na sklad. Na straně Dal příslušného výnosového účtu

při zvýšení stavu zásob vlastní výroby a na straně Má Dáti při snížení stavu zásob vlastní výroby.¹¹

Manko do normy přirozených úbytků zásob stanovené vnitropodnikovou směrnicí se zaúčtuje na vrub účtu 501 (504) a ve prospěch účtu 11x (13x). Manka nad normu a škody na zásobách se projeví v nákladech prostřednictvím účtu 549 nebo 582. Přebytek zásob navýší výnosy (účet 648) a hodnotu majetku vedeného na účtech 11x, 12x nebo 13x.

3.1.5 Peníze

Účtová skupina 21-Peníze zahrnuje účet 211-Pokladna a 213-Ceniny. Penězi jsou zde myšleny hotové peníze (bankovky a mince) v pokladně. O jejich stavu a pohybu se vedou záznamy v pokladních knihách. Příjmy a výdeje peněz z (do) poklady se účtují na základně příjmových resp. výdajových dokladů. Na účtu 221 se evidují vkladové účty účetní jednotky, těmi jsou běžné účty a termínované účty s výpovědní lhůtou do 1 roku.

Prostředky, které při platebním styku zastupují hotové peníze, se nazývají ceniny. Jsou jimi např. poštovní známky, kolky, telefonní karty, nakoupené stravenky aj.

3.1.6 Pohledávky a závazky

Právo věřitele požadovat po dlužníkovi plnění určitého závazku se označuje jako pohledávka. Pohledávka zaniká vyrovnaním závazku dlužníkem. Pohledávky jsou součástí oběžného majetku účetní jednotky. Patří zde pohledávky z obchodního styku, pohledávky za zaměstnanci, pohledávky za společníky a členy sdružení a pohledávky z titulu derivátových operací (např. nakoupené opce). Ve směrné účtové osnově je pro pohledávky vyhrazena účtová třída 3 – Zúčtovací vztahy.

Rizikové a nedobytné pohledávky se vykazují pomocí metody přímého odpisu a metody odhadu. Přímý odpis se použije u pohledávek, u nichž je téměř jisté, že dlužník své závazky neuhradí. Odpis pohledávky se zaúčtuje na vrub nákladového účtu 546 a ve prospěch účtu pohledávek 311. Jedná se o trvalé snížení hodnoty pohledávky. V zákoně o daních z příjmů jsou vymezeny případy, kdy lze pohledávku jednorázově odepsat a zahrnout ji do daňových nákladů (§ 24 písm. y).

Základem druhé zmíněné metody je tvorba opravných položek k pohledávkám. V rámci každého účetního období by měla účetní jednotka provést odhad výše problémových pohledávek a tuto část proučtovat do nákladů oproti korekci k pohledávkám (559/391). Účetní

¹¹ Bulla (2014, s. 96)

opravné položky nejsou daňově uznatelným nákladem, tím jsou jen ty opravné položky, které byly tvořeny v souladu se zákonem o rezervách.

Závazky patří mezi zdroje krytí podniku, tedy jeho pasiva. Závazkem se rozumí současná povinnost, která vznikla na základě minulých skutečností, a od jejíhož vypořádání se očekává, že vyústí v odtok prostředků jako ekonomického prospěchu z podniku. Závazky, na rozdíl od pohledávek, se dělí na krátkodobé (závazky z obchodních vztahů, závazky k účetním jednotkám pod podstatným vlivem, závazky k zaměstnancům závazky ze sociálního a zdravotního pojištění, daňové závazky, apod.) a dlouhodobé (dlouhodobé přijaté zálohy, závazky z obchodních vztahů, vydané dluhopisy, odložený daňový závazek, aj.). Účetní zachycení závazků se provádí prostřednictvím syntetických účtů v účtových skupinách 32 až 39. O dlouhodobých závazcích se účtuje na účtech náležících do skupiny 47.

3.1.7 Kapitálové účty

V účtové třídě 4 se zachycuje na účtech skupin 41 – 48 základní kapitál společností, různé kapitálové fondy, fondy ze zisku, výsledek hospodaření, rezervy, dlouhodobé bankovní úvěry, dlouhodobé závazky, odložený daňový závazek a pohledávka.

Pro osoby samostatně výdělečně činné byl zaveden pasivní účet 491-Účet individuálního podnikatele, který má charakter základního kapitálu a v případě vysokého zadlužení může mít aktivní zůstatek. Důvody pro použití účtu individuálního podnikatele jsou následující:

- podnikatel účtuje v soustavě podvojného účetnictví, avšak zdaňován je podle daně z příjmů fyzických osob,
- není možné striktně oddělit firemní majetek od majetku osobního,
- o dosaženém výsledku hospodaření rozhoduje podnikatel sám a není povinen tvořit fondy,
- výši základního kapitálu není nutné zapisovat do obchodního rejstříku.¹²

Ukázka účtování s pomocí účtu 491 je uvedena v Tab. 3.2.

¹² Ryneš (2014, s. 231)

Tab. 3.2 Účtování na účtu 491

Text	MD	Dal
Vklad při vzniku firmy		
a) základní kapitál firmy		491
b) vložené peníze	221	
c) vložený nepeněžní vklad	022	
Dodatečný vklad během roku	221	491
Přijatý dar	221	491
Peněžní výběr pro osobní spotřebu	491	221

Zdroj: Vlastní zpracování

Pokud se v budoucnu očekává velký jednorázový náklad s nepříznivým vlivem na výsledek hospodaření, lze na něj tvořit rezervu. Výhoda rezerv spočívá v tom, že se během jednoho či více období před vznikem nákladu postupně zahrnuje na vrub nákladů a na stranu Dal příslušného účtu skupiny 45-Rezervy částka, odpovídající potřebě zvýšení nákladů, a tak jsou tvořeny zdroje na budoucí náklad, který díky tvorbě rezerv bude rozložen do více období. Zůstatky rezerv se převádějí do následujících období a musí mít zůstatek na straně Dal, což znamená, že nemůžou mít aktivní zůstatek. Daňovým nákladem jsou však pouze rezervy tvořené podle zákona o rezervách. Příkladem těchto rezerv jsou bankovní rezervy, rezervy na opravu hmotného majetku, rezervy na pěstební činnost, rezerva na odbahnění rybníka apod.

Rezervy se zruší ve stejném zdaňovacím období, kdy pominuly důvody, pro které byly tvořeny. Ke zrušení rezervy se musí přistoupit i v případě nesplnění podmínky deponování peněžních prostředků ve výši rezervy na samostatný účet v bance (pokud zákon tuto povinnost určuje).

3.1.8 Náklady a výnosy

Snížení ekonomického prospěchu s následným snížením aktiv nebo zvýšení závazků je chápáno jako náklady. Jedná se tedy o výši peněžních prostředků nebo jiných aktiv, které byly vydány, použity či spotřebovány v důsledku činnosti účetní jednotky a také o zvýšení dluhů souvisejících s podnikatelskou činností účetní jednotky. Náklady v podstatě snižují vlastní kapitál (zisk běžného období). Nákladové účty (účtová třída 5) nemají při otevírání účetních knih na počátku účetního období počáteční zůstatky, nýbrž se na tyto účty účtují účetní případy kumulativně během účetního období. S koncem účetního období, při uzavírání účetních knih dochází k převodu jejich zůstatků na vrub účtu účtové skupiny 71-Účet zisků a ztrát. Nejčastěji se jedná o účet 710.

Náklady se člení na běžné a mimořádné náklady. Do běžných nákladů se řadí náklady související s provozní činností podniku (účetové skupiny 50 – 55 a 59) a náklady spjaté s finanční činností podniku (účetové skupiny 56, 57 a 59).

Ukázka účtování s použitím účtů páté účtové třídy je uvedena v Tab. 3.3.

Tab. 3.3 Nákladové účty

Text	MD	Dal
Spotřeba materiálu	501	112
Odpis výrobního stroje	551	082
Nákup služeb na fakturu	518	321
Tvorba opravné položky k pohledávkám	558	391
Hrubé mzdy	521	331
Pojistné hrazené zaměstnavatelem	524	336
Tvorba rezervy	552	451
Předpis daně z příjmů účetní jednotky	591	341

Zdroj: Vlastní zpracování

Výnosy představují přírůstky ekonomického užitku vznikající ve spojitosti s běžnými činnostmi účetní jednotky za podmínky, že tyto přírůstky vedou ke zvýšení vlastního kapitálu odlišnému od jeho zvýšení vklady vlastníků.¹³

Zdrojem výnosů je např. prodej výrobků, zboží či služeb, tvorba vlastních výrobků, přijaté nájemné, apod. Člení se na provozní, finanční a mimořádné výnosy.

Účetně se výnosy zachycují na účtech účtové skupiny 6 – Výnosy. Jejich zvýšení se projeví na straně Dal příslušného účtu, snížení na straně Má Dáti. Postup na počátku a konci účetního období je obdobný jako u nákladů. Příklad účtování s pomocí výnosových účtů je uveden v Tab. 3.4.

Tab. 3.4 Výnosové účty

Text	MD	Dal
Prodej zboží	311	604
Prodej výrobků za hotové	211	601
Snížení stavu výrobků na skladě	613	123
Předpis smluvní pokuty	315	644

Zdroj: Vlastní zpracování

¹³ Děrgel (2014, s. 496)

3.1.9 Účetní závěrka

Účetní závěrka je veřejný dokument poskytující informace akcionářům, společníkům, obchodním partnerům, státním institucím, bankám a dalším subjektům. Sestavuje se v korunách českých a jednotlivé položky se vykazují v celých tisících Kč. K poslednímu dni účetního období se sestavuje řádná účetní závěrka. Může však být sestavena i mimořádná nebo mezitimní účetní závěrka.

Dle § 16 odst. 2 zákona o účetnictví musí mít účetní závěrka (v plném i zjednodušeném rozsahu) tento obsah:

- jméno a příjmení, obchodní firmu nebo jiný název účetní jednotky,
- sídlo nebo bydliště a místo podnikání,
- identifikační číslo, pokud je účetní jednotce přiděleno,
- právní forma účetní jednotky,
- předmět podnikání nebo jiné činnosti, případně účel, pro který byla zřízena,
- rozvahový den nebo jiný okamžik, k němuž se sestavuje účetní závěrka,
- okamžik sestavení účetní závěrky,
- podpis statutárního orgánu účetní jednotky nebo podpis fyzické osoby (podnikatele).

Po provedení závěrkových prací, tj. inventarizace a uzavření účetních knih, je povinností účetní jednotky sestavit účetní výkazy – Rozvaha, Výkaz zisku a ztráty a Přílohu k účetní závěrce, případně výkaz cash-flow a přehled o změnách vlastního kapitálu.

V ustanovení § 20 zákona o účetnictví jsou uvedena kritéria pro povinnost ověření řádné a mimořádné účetní závěrky auditorem:

- úhrn aktiv, zjištěný z rozvahy a neupravený o rezervy, opravné položky a odpisy majetku činí více než 40 mil. Kč,
- úhrn čistého obratu (výše výnosů snižená o prodejní slevy a dělená počtem započatých měsíců, po které trvalo účetní období a vynásobená dvanácti) je vyšší než 80 mil. Kč,
- průměrný přepočtený stav zaměstnanců v průběhu účetního období dosáhl více než 50.

Akciové společnosti mají povinnost nechat ověřit účetní závěrku, pokud za účetní období, za něž se účetní závěrka ověřuje a za období bezprostředně předcházející jestliže překročily nebo již dosáhly alespoň jedno z výše uvedených kritérií. V případě ostatních společností (veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením

omezeným), družstev a fyzických osob účtujících v soustavě podvojného účetnictví je nutné dosáhnout nebo překročit alespoň dvě ze tří kritérií.

Podnikatelé s povinností nechat ověřit účetní závěrku auditorem jsou povinni dle zákona o účetnictví sestavit také výroční zprávu, jejímž účelem je informovat o výkonnosti, činnosti a stávajícím ekonomickém postavení účetní jednotky. Výroční zpráva pak také podléhá ověření auditorem.

Účetní jednotky, které se zapisují do obchodního rejstříku, jsou povinny účetní závěrku a výroční zprávu zveřejnit, a to uložením do sbírky listin obchodního rejstříku. Pokud mají povinnost auditu, musí zveřejnit účetní závěrku a výroční zprávu do 30 dnů od splnění dvou podmínek: ověření auditorem a schválení účetní závěrky příslušným orgánem společnosti (valná hromada) nebo družstva. Ovšem zveřejnění je nutné provést nejpozději do konce bezprostředně následujícího účetního období bez ohledu na uvedené podmínky.

3.2 Daňová evidence

Podle § 7b odst. 1 ZDP se daňovou evidencí pro účely daní z příjmů rozumí evidence pro účely stanovení základu daně a daně z příjmů, která obsahuje údaje o příjmech a výdajích v členění nutném pro zjištění základu daně a dále informace o majetku (jmění, tzn. vše, co dané osobě patří) a dluhů poplatníka. Daňovou evidenci má povinnost vést ten podnikatel, který nevede účetnictví a neuplatňuje výdaje paušálem. Forma vedení evidence záleží na rozhodnutí OSVČ, neboť není daná zákonem o daních z příjmů. Evidenci lze vést ručně nebo pomocí softwaru pro vedení daňové evidence.

Poplatník je povinen uschovat doklady z daňové evidence po dobu, po kterou mu může být doměřena daň podle § 148 daňového řádu, ve kterém se uvádí, že daň nelze stanovit po uplynutí lhůty pro stanovení daně, která činí 3 roky. Lhůta pro stanovení daně počne běžet dnem, v němž uplynula lhůta pro podání řádného daňového přiznání, nebo v němž se stala daň splatnou, aniž by zde vyla současně povinnost podat řádné daňové tvrzení.¹⁴

Fyzické osoby zaměstnávající další osoby archivují dokumenty od roku, který následuje po roce, kterého se dané listiny týkají, a to:

- stejnopisy evidenčních listů 3 roky,
- mzdové listy, účetní záznamy o údajích potřebných pro účely důchodového pojištění 30 let.

Příjmy a výdaje se zachycují chronologicky podle data transakce na základě PPD, VPD a BV v členění na daňové a nedaňové do peněžního deníku, který je označen údaji o

¹⁴ Pilátová (2014, s. 33)

podnikateli, zdaňovacím období, počtem stran, údaji o osobě, která vede tento deník, a dalšími údaji (většinou na titulní straně). Pomocnými knihami daňové evidence jsou například kniha pohledávek, závazků, dlouhodobého hmotného majetku a dlouhodobého nehmotného majetku, kniha zásob, kniha pro sledování cenin.

Daňová evidence se otevírá ke dni zahájení podnikatelské činnosti, k prvnímu dni zdaňovacího období a ke dni účinnosti prohlášení konkurzu.

Na počátku podnikání podnikatel vyhotoví soupis zřizovacích výdajů, které může v celé výši zahrnout do daňových výdajů ihned po otevření peněžního deníku. Těmito výdaji se rozumí úhrada za poštovní známky, kolky, soudní a notářské poplatky, apod.

Další povinností živnostníka je sestavení soupisu jeho peněžitých a nepeněžitých vkladů do podnikání. Peněžní vklad v hotovosti či na bankovní účet se promítne v peněžním deníku jako daňově neuznatelný příjem do pokladny nebo na bankovní účet. Nepeněžitý vklad je potřeba ocenit podle posudku znalce, cenou obvyklou (reprodukční pořizovací cenou) nebo cenou pořizovací (za podmínky, že doklad o pořízení není starší 1 roku). Příkladem takového vkladu může být vložení materiálu do podnikání. Ten se zachytí na skladní kartě a při uzávěrkové úpravě na konci roku se výdaj za materiál projeví v daňových výdajích jako nepeněžní operace.

Hmotný majetek se při vedení daňové evidence oceňuje dle § 29 ZDP vstupní cenou, kterou může být pořizovací cena podle ZOÚ, vlastní náklady dle ZOÚ nebo reprodukční pořizovací cena podle zákona o oceňování majetku. K oceňování pohledávek se vztahuje § 5 odst. 9 ZDP, v němž je stanoveno, že hodnotou pohledávky se rozumí jmenovitá hodnota pohledávky, pořizovací cena pohledávky nabyté postoupením a u bezúplatně nabyté pohledávky cena určená ke dni jejího nabytí podle zákona o oceňování majetku (tzn. cena obvyklá). Ostatní majetek (zásoby, nehmotný majetek) se oceňuje pořizovací cenou při úplatném nabytí, vlastními náklady (pokud byl pořízen ve vlastní režii) nebo reprodukční pořizovací cenou.

Pro fyzické osoby vedoucí daňovou evidenci platí, že hmotný majetek daňově odpisuje ten, který k němu má vlastnické právo. Odpisování lze zahájit po uvedení pořizované věci do stavu způsobilého užívání, tj. dokončení věci a splnění technických funkcí a povinností stanovených zvláštními právními předpisy pro užívání. Postup výpočtu daňových odpisů je uveden v kapitole 3.1.3.

Na konci zdaňovacího období, kterým je kalendářní rok (§ 5 odst. 1 ZDP) se provede inventarizace majetku a závazků, doplní se všechny pomocné knihy a karty o poslední záznamy (např. daňové odpisy DHM, tvorbu rezerv), uzavřou se všechny pomocné knih,

karty a peněžní deník, sestaví se výkazy o příjmech a výdajích a o majetku a závazcích (uvede se i v daňovém přiznání). Další povinností je provedení tzv. uzávěrkové úpravy daňově uznatelných příjmů a výdajů podle § 5 a § 23 zákona o daních z příjmů, která tyto příjmy a výdaje sníží nebo zvýší. Příklady uzávěrkových úprav jsou uvedeny v Příloze č. 1.

Závěrečným krokem je sestavení a podání daňového přiznání k dani z příjmů a vyhotovení přehledů pro příslušnou zdravotní pojišťovnu a ČSSZ.

3.3 Daňové výdaje stanovené procentem z příjmů

Osoba samostatně výdělečně činná s příjmy dle § 7 zákona o daních z příjmů nemusí uplatňovat výdaje v prokázané výši, tj. na základě účetnictví nebo daňové evidence, ale může uplatnit výdaje procentem z příjmů, a to ve výši (§ 7 odst. 7 ZDP):

- 80 % z příjmů ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a z příjmů z řemeslné živnosti, kdy maximální částka uznatelných výdajů za rok 2015 činí 1 600 000 Kč,
- 60 % z příjmů z živnostenského podnikání, s výjimkou živností řemeslných; výdajový strop je ve výši 1 200 000 Kč,
- 40 % z ostatních příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, mimo příjmů společníků v. o. s. a komplementářů k. s. a příjmů z autorských honorářů; nejvýše lze však uplatnit výdaje do částky 800 000 Kč,
- 30 % z příjmů z nájmu majetku zařazeného do obchodního majetku; maximálně do výše 600 000 Kč.

Paušální výdaje lze uplatnit i u příjmů dle § 9 odst. 1 ZDP (příjmy z nájmu), a to ve výši 30 % z příjmů, nejvýše do částky 600 000 Kč.

Způsob uplatnění výdajů nelze zpětně měnit.

V částce výdajů jsou zahrnuty veškeré výdaje poplatníka, které vynaložil v souvislosti s dosažením příjmů z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti. Povinností podnikatele je vést záznamy o příjmech a evidenci pohledávek vzniklých ve spojitosti s podnikatelskou činností. Není vyloučen souběh vedení účetnictví a uplatnění výdajů procentem z příjmů. V případě, že poplatník uplatňuje výdaje procentem z příjmů, nemůže zároveň vést daňovou evidenci.

Zásadní omezení při této možnosti uplatnění výdajů nastává v oblasti slev na dani a daňového zvýhodnění, neboť pokud poplatník uplatní u dílčího základu daně dle § 7 nebo dle § 9 paušální výdaje a součet těchto dílčích základů je vyšší než 50 % celkového základu daně

nemůže snížit daň o slevu na dani dle § 35ba odst. 1 písm. b) (sleva na manželku) a uplatnit daňové zvýhodnění na vyživované dítě.

Stanovení výdajů prostřednictvím procenta z příjmů se většinou týká širšího okruhu fyzických osob a představuje administrativně jednodušší způsob uplatnění výdajů než stanovení daně paušální částkou.

3.4 Daň stanovená paušální částkou

Právní úprava stanovení daně paušální částkou je zakotvena v § 7a zákona o daních z příjmů. Dle tohoto ustanovení se tato možnost vztahuje na poplatníka, kterému kromě příjmů od daně osvobozených a příjmů zdanitelných zvláštní sazbou daně plynou také příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, z živnosti, z jiného podnikání (např. lékař, auditor, advokát, daňový poradce, znalec, tlumočník, insolvenční správce) včetně úroků z vkladů na účtu, který je podle podmínek toho, kdo účet vede, určen k podnikání. Podnikatelská činnost musí být provozována bez zaměstnanců nebo spolupracujících osob a roční výše vyjmenovaných příjmů v bezprostředně předcházejících 3 zdaňovacích obdobích nepřesáhla částku 5 000 000 Kč. Další podmínkou je, že podnikatel není společníkem společnosti.¹⁵

Správce daně stanoví daň paušální částkou na žádost poplatníka podanou nejpozději do 31. ledna běžného zdaňovacího období. V žádosti je nutné uvést předpokládané příjmy podle § 7 odst. 1 písm. a) až c) ZDP a předpokládané výdaje k těmto příjmům a další skutečnosti rozhodné pro stanovení daně paušální částkou, jako např. očekávané příjmy z prodeje majetku, který byl vložen do obchodního majetku, zůstatkovou cenu prodaného majetku, který lze odepisovat v souladu se zákonem o daních z příjmů, apod.

Po projednání s poplatníkem správce daně určí daň, nejpozději do 15. května běžného zdaňovacího období. Daň stanovená paušální částkou je splatná nejpozději do 15. prosince běžného zdaňovacího období.

Poplatník vede jednoduchou evidenci o výši dosahovaných příjmů, výši pohledávek a o hmotném majetku používaném pro výkon podnikání.

¹⁵ Pelc (2014, s. 197)

3.5 Progresivita daně z příjmů a efektivní daňová sazba

Základním důvodem měření intervalové progresivity daně z příjmů je určení, zda při zvýšení důchodu poplatníka dojde ke zvýšení progrese jeho daně a jak výrazně, popř. zda zůstane stejná. Zjišťování progresivity se provádí na určitém důchodovém intervalu, z čehož vychází, že se jedná o veličinu tokovou.¹⁶ Jedním ze způsobů měření intervalové progresivity je progresivita průměrné sazby (PAR), který se vypočítá podle vztahu 3.3. Tento ukazatel měří poměr změny průměrné sazby ke změně příjmů.

$$PAR = \frac{\frac{T_1 - T_0}{Y_1 - Y_0}}{\frac{T_1}{Y_1} - \frac{T_0}{Y_0}}, \quad (3.3)$$

kde Y_1 je důchod poplatníka v dolním příjmovém intervalu, Y_2 důchod poplatníka v horním příjmovém intervalu, T_1 je vypočtená daňová povinnost k hrubému důchodu v dolním příjmovém intervalu a T_2 pak v horním příjmovém intervalu.¹⁷

Význam hodnot ukazatele PAR je uveden v Tab. 3.5.

Tab. 3.5 Interpretace ukazatele PAR

Charakter daně	PAR
Proporcionální daň	0
Progresivní daň	> 0
Regresivní daň	< 0

Zdroj: Široký (2008, s. 130)

Na rozdíl od daňové progresivity je efektivní sazba daně, která vyjadřuje daňové zatížení, veličinou statickou. Při výpočtu efektivní daňové sazby se může vycházet ze vztahu 3.4,

$$ETR\ 1 = \frac{T}{ZD}, \quad (3.4)$$

kde ZD představuje zaokrouhlený základ daně z příjmů a T je vypočtená daň z tohoto základu, nebo lze využít vztahu 3.5,

$$ETR\ 2 = \frac{T + SI}{ZD}, \quad (3.5)$$

ve kterém se, oproti vzorci pro $ETR\ 1$, v čitateli k daňové povinnosti přičte odvedené zdravotní a sociální pojištění podnikatele.

¹⁶ Bažanovská (2013, s. 10)

¹⁷ Široký (2008, s. 129)

4 Komparace uplatňování skutečných a paušálních výdajů

Při podnikání, a nejen při něm, se v průběhu roku generují příjmy z této činnosti, které jsou u jednotlivých podnikatelů různě vysoké. Všichni však mají společné to, že po skončení zdaňovacího období musí podat daňové přiznání, ve kterém uvedou své dosažené příjmy, které lze snížit o hodnotu výdajů, a to buď skutečných, nebo paušálních. V následujících kapitolách je provedena analýza těchto dvou eventualit.

4.1 Možnosti uplatňování výdajů

V následujících třech modelových příkladech bude figurovat živnostník pan Zelený, který provozuje papírnictví, ve kterém mají zákazníci možnost tisku a kopírování svých dokumentů. Hlavní činností poplatníka tedy je nákup a prodej zboží a poskytování služeb. Na své životní pojištění p. Zelený v roce 2015 zaplatil 9 600 Kč a na penzijní připojištění se státním příspěvkem 14 400 Kč. Vlastní tiskárnu, kterou do obchodního majetku zařadil v roce 2013, kdy začal podnikat. Pan Zelený není plátcem DPH a v jeho papírnictví je zaměstnán jeden zaměstnanec s hrubou mzdou 9 500 Kč. Papírnictví je provozováno v pronajatých prostorech, za které jeho provozovatel platí každý měsíc nájemné, energie, vodné a stočné. Pan Zelený uplatňuje pouze základní slevu na poplatníka.

V prvním případě bude p. Zelený vést daňovou evidenci. Příjmy a výdaje, které podnikatel v průběhu roku 2015 evidoval, jsou zachyceny v Tab. 4.1.

Tab. 4.1 Příjmy a výdaje za rok 2015

Popis	Kč za rok 2015	Příjem/Výdaj	Charakter P nebo V
Nákup zboží	380 000	výdaj	daňový
Výdaje na reprezentaci	1 000	výdaj	nedaňový
Tržby z prodeje zboží	690 000	příjem	daňový
Tržby z poskytnutí služeb	300 000	příjem	daňový
Nákup papíru do tiskárny	25 000	výdaj	daňový
Nákup náplně do tiskárny	7 500	výdaj	daňový
Nájemné	96 000	výdaj	daňový
Energie, vodné a stočné	45 000	výdaj	daňový
Telefonní kredit	2 500	výdaj	daňový
ZP podnikatele	21 339	výdaj	nedaňový
SP podnikatele	23 071	výdaj	nedaňový
Výplata ČM zaměstnanci	101 448	výdaj	daňový
Odvod ZP zam-ec a zam-tel	15 396	výdaj	daňový
Odvod SP zam-ec a zam-tel	35 916	výdaj	daňový

Zdroj: Vlastní zpracování

Celková čistá mzda zaměstnance činila v roce 2015 101 448 Kč. V jednotlivých měsících se čistá mzda vypočítala postupem uvedeným v Tab. 4.2.

Tab. 4.2 Mzda zaměstnance v r. 2015

Položka	Kč/měsíčně	Kč/ročně
Hrubá mzda	9 500	114 000
SP zam-tel 25 %	2375	28 500
ZP zam-tel 9 %	855	10 260
Superhrubá mzda	12730	152 760
SHM zaokrouhlená	12800	153 600
Daň z příjmů 15 %	1920	23 040
Sleva na poplatníka	2070	24 840
Záloha na daň	0	0
ZP zam-ec 4,5 %	428	5 136
SP zam-ec 6,5 %	618	7 416
Čistá mzda	8454	101 448

Zdroj: Vlastní zpracování

Živnostník platil minimální zálohy na pojistné na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení, a to do podání přehledu o příjmech a výdajích ve výši 1 752 Kč na zdravotní pojištění a 1 894 Kč na sociální pojištění. Za období červen až prosinec 2015 platil zálohy na zdravotní pojištění v částce 1 797 Kč a na sociální pojištění 1 943 Kč. Zdravotní pojištění podnikatele celkem činilo 21 339 Kč a pojistné na sociální zabezpečení 23 071 Kč.

V roce 2013 pan Zelený pořídil multifunkční tiskárnu, kterou zařadil do obchodního majetku. Vstupní cena tiskárny byla 75 000 Kč. Podnikatel se rozhodl, že použije rovnoměrný způsob daňového odpisování majetku, kdy pro majetek zařazený do první odpisové skupiny platí v prvním roce odpisování odpisová sazba 20 % a v dalších letech odpisování 40 %. Výše ročních odpisů je znázorněna v Tab. 4.3.

Tab. 4.3 Odpisy tiskárny

Rok	Vstupní cena	Odpisová sazba	Odpis
2013	75 000	20 %	15 000
2014	75 000	40 %	30 000
2015	75 000	40 %	30 000

Zdroj: Vlastní zpracování

Daňové příjmy za rok 2015 činily 990 000 Kč a daňově uznatelné výdaje 708 760 Kč. Poplatník však vede daňovou evidenci, takže musí provést uzávěrkovou úpravu. Ta spočívá v navýšení výdajů snižujících základ daně o daňové odpisy, tj. o 30 000 Kč. Po provedení uzávěrkové úpravy jsou ve výši 738 760 Kč (tj. 708 760 Kč + 30 000 Kč).

Rozdíl 251 240 Kč mezi daňovými příjmy a daňovými výdaji představuje základ daně, který se sníží o zaplacené životní pojištění 9 600 Kč a penzijní připojištění, ale pouze v částce 2 400 Kč, neboť od ZD lze odečíst pouze sumu zaplacených příspěvků na penzijní připojištění po odpočtu 12 000 Kč (tj. 14 400 Kč – 12 000 Kč). Po aplikaci nezdaniitelných částí základu daně se daňový základ rovná 239 240 Kč, což je po zaokrouhlení na celá sta dolů 239 200 Kč. Daň z příjmů fyzických osob, po uplatnění slevy na poplatníka 24 840 Kč, tak činí 11 040 Kč.

Další možností uplatnění skutečných výdajů (nákladů) je vedení účetnictví. Parametry následujícího příkladu budou stejné jako v předchozím případě. Odlišností bude zachycení jednotlivých operací prostřednictvím účtů z účtového rozvrhu podnikatele. Pan Zelený se rozhodl, že účetní odpisy se budou rovnat daňovým odpisům. V Tab. 4.4 jsou zachyceny účetní operace, které proběhly v roce 2015.

Tab. 4.4 Účetní operace r. 2015

Popis	Kč za rok 2015	MÁ DÁTI	DAL
Nákup zboží	380 000	504	211
Výdaje na reprezentaci	1 000	513	211
Tržby z prodeje zboží	690 000	211	604
Tržby z poskytnutí služeb	300 000	211	602
Nákup papíru do tiskárny	25 000	501	211
Nákup náplně do tiskárny	7 500	501	211
Nájemné	96 000	518	211
Energie, vodné a stočné	45 000	502	211
Telefonní kredit	2 500	518	211
ZP podnikatele	21 339	526	336
SP podnikatele	23 071	526	336
Hrubá mzda zaměstnance	114 000	521	335
Předpis ZP a SP zaměstnance	12 552	335	336
Předpis ZP a SP za zaměstnavatele	38 760	524	336
Výplata ČM zaměstnanci	101 448	335	211
Úhrada ZP a SP zaměstnance	12 552	336	221
Úhrada ZP a SP za zaměstnavatele	38 760	336	221
Roční odpis tiskárny	30 000	551	082

Zdroj: Vlastní zpracování

Celkové výnosy z podnikání činily 990 000 Kč a náklady 784 170 Kč, z čehož plyne zisk ve výši 205 830 Kč. Pokud však poplatník vede účetnictví, je nutné provést transformaci výsledku hospodaření na základ daně. To znamená, že v tomto případě se k zisku přičtou daňově neuznatelné náklady z účtu 513 (náklady na reprezentaci) a pojistné podnikatele zaplacené na zdravotní a sociální pojištění (účet 526). Z toho plyne, že základ daně i konečná daňová povinnost budou na stejné úrovni jako při vedení daňové evidence.

Hlavním rozdílem mezi vedením daňové evidence a účetnictvím je to, že v daňové evidenci se základ daně zjistí z rozdílu mezi daňově uznatelnými příjmy a výdaji, a to po provedení uzávěrkové úpravy, např. navýšení daňových výdajů o odpisy dlouhodobého majetku. V účetnictví se v průběhu roku zachycují veškeré účetní operace, které se v daném roce udály. Na konci roku se zjistí výsledek hospodaření, který se nejprve upraví na základ daně, odečtou se případné nezdánitelné části základu daně a zjistí se příslušná daňová povinnost. Vedení účetnictví je oproti daňové evidenci časově i administrativně náročnější záležitostí. Účetnictví však poskytuje ucelenější a komplexnější obraz o podnikatelské činnosti daného poplatníka.

Pokud by se pan Zelený rozhodl, že nebude uplatňovat skutečné výdaje, což znamená, že nebude vést účetnictví ani daňovou evidenci, může využít ustanovení § 7 odst. 7, zákona o daních z příjmů, a stanovit své výdaje procentem z dosažených příjmů. Výpočet daňové povinnosti pana Zeleného při uplatnění paušálních výdajů je zachycen v Tab. 4.5. Jelikož nákup a prodej zboží a poskytování služeb není živností řemeslnou, může poplatník využít paušál 60 %.

Tab. 4.5 Paušální výdaje

Položka	Kč
Příjmy	990 000
Paušální výdaje 60 %	594 000
Základ daně	396 000
Životní pojištění	9 600
Penzijní připojištění	2 400
ZD snížený o NČZD	384 000
Daň z příjmů 15 %	57 600
Sleva na poplatníka	24 840
Daňová povinnost	32 760

Zdroj: Vlastní zpracování

Uplatnění výdajů paušálem je nejméně náročné jak z hlediska času, tak z hlediska administrativní náročnosti. Skýtá ovšem jistá úskalí. Všechny skupiny paušálů mají od roku 2015 zavedeny maximální částky výdajů, o které lze příjmy snížit. Dalším omezení nastává v případě, kdy poplatník uplatní výdaje procentem ze svých příjmů, ale následně nemůže svou daňovou povinnost snížit o slevu na manželku a daňové zvýhodnění na vyživované dítě.

Pokud by se pan Zelený rozhodoval, zda uplatnit skutečné nebo paušální výdaje, měl by se vydat cestou skutečných výdajů, neboť by na dani z příjmů fyzických osob odvedl pouze 11 040 Kč, což je o 27 720 Kč méně než kdyby uplatnil paušální výdaje, kdy by jeho daňová povinnost dosáhla výše 32 760 Kč.

4.2 Specifika

Od roku 2015 platí pro všechny skupiny paušálních výdajů jejich maximální možná výše, kterou může poplatník uplatnit vůči svým dosaženým příjmům. Dopad tohoto opatření je zachycen v následujícím modelovém příkladu. Paní Nová je podnikatelkou a v roce 2014 uplatňovala výdaje procentem z příjmů. Ze slev na dani se využila pouze základní na poplatníka. v Tab. 4.6 je zachycen výpočet její daňové povinnosti.

Tab. 4.6 DP 2014 – paušální výdaje

Položka	Kč
Příjmy	2 100 000
Paušální výdaje 60 %	1 260 000
Základ daně	840 000
Daň 15 %	126 000
Sleva na dani	24 840
Daňová povinnost	101 160

Zdroj: Vlastní zpracování

Pro srovnání je v Tab. 4.7 uveden postup výpočtu daně paní Nové, se zohledněním skutečnosti, že od svých příjmů odečte nikoliv paušální, ale skutečné výdaje ve výši 1 220 000 Kč.

Tab. 4.7 DP 2014 – skutečné výdaje

Položka	Kč
Příjmy	2 100 000
Skutečné výdaje	1 220 000
Základ daně	880 000
Daň 15 %	132 000
Sleva na dani	24 840
Daňová povinnost	107 160

Zdroj: Vlastní zpracování

Z výpočtů plyne, že volba paušálních výdajů je pro Paní Novou jednoznačně výhodnější. S využitím paušálu její daňová povinnost v roce 2014 činila 101 160 Kč. To znamená, že paní Nová dosáhla daňové úspory ve výši 6 000 Kč, neboť při zohlednění skutečných výdajů by na dani z příjmů fyzických osob zaplatila 107 160 Kč.

Při sestavování daňového přiznání za rok 2015 však bude muset zvážit, zda se jí paušální výdaje vyplatí či nikoliv. Od svých skutečných příjmů si bude moci odečíst maximálně částku 1 200 000 Kč. Jaký vliv bude mít tento limit na výši daňové povinnosti, za předpokladu, že její příjmy a skutečné výdaje budou na stejné úrovni jako v roce 2014, je zachyceno v Tab. 4.8.

Tab. 4.8 DP 2015 – paušální výdaje

Položka	Kč
Příjmy	2 100 000
Paušální výdaje 60 %	1 260 000
Max. výdaje	1 200 000
Základ daně	900 000
Daň 15 %	135 000
Sleva na dani	24 840
Daňová povinnost	110 160

Zdroj: Vlastní zpracování

Pokud by paní Nová i v roce 2015 pokračovala v uplatňování výdajů procentem z příjmů, zaplatila by na dani o 9 000 Kč více než v roce 2014, kdy taktéž zvolila paušální výdaje. V daňovém přiznání k dani z příjmů fyzických osob za rok 2015 bude pro paní Novou výhodnější uplatnit oproti příjmům skutečné výdaje, neboť její daňová povinnost bude odpovídat částce 107 160 Kč a dosáhne daňové úspory 3 000 Kč.

Dalším daňovým omezením pro poplatníky s vysokými příjmy je tzv. solidární daň. Solidární zvýšení daně z příjmů fyzických osob se poprvé projevilo v daňových přiznáních za rok 2013. V Tab. 4.9 je uvedeno, kolik vzorový poplatník, s předpokládaným základem daně dle § 7 ZDP ve výši 1 527 000 Kč, zaplatí v letech 2013 až 2015 na solidární dani a na dani z příjmů celkově.

Tab. 4.9 Solidární daň 2013 - 2015

Položka/Rok	2015	2014	2013
Průměrná mzda (PM)	26 611 Kč	25 942 Kč	25 884 Kč
48násobek PM	1 277 328 Kč	1 245 216 Kč	1 242 432 Kč
DZD z podnikání (§ 7)	1 527 000 Kč	1 527 000 Kč	1 527 000 Kč
Daň 15 %	229 050 Kč	229 050 Kč	229 050 Kč
Sleva na dani	24 840 Kč	24 840 Kč	24 840 Kč
Daň po slevě	204 210 Kč	204 210 Kč	204 210 Kč
ZD pro solidární daň	249 672 Kč	281 784 Kč	284 568 Kč
Solidární daň 7 %	17 477 Kč	19 725 Kč	19 920 Kč
Celková daň	221 687 Kč	223 935 Kč	224 130 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Základem pro výpočet solidárního zvýšení daně je rozdíl mezi dosaženým základem daně z příjmů fyzických osob z podnikání dle § 7 ZDP a 48násobkem průměrné mzdy platné v jednotlivých letech. V letech 2013 – 2015 by tak poplatník zaplatil na dani z příjmu celkově o 57 122 Kč více, než za situace, kdy by solidární daň zavedena nebyla.

4.3 Progresivita daně a efektivní daňová sazba

V České republice jsou příjmy fyzických osob zdaňovány jednotnou sazbou daně z příjmů fyzických osob ve výši 15 %, přičemž poplatníci si mohou uplatnit oproti svým příjmům skutečné výdaje evidované v účetnictví nebo v daňové evidenci nebo mohou své výdaje stanovit procentem z příjmů. V následujících výpočtech je zkoumána progresivita daně z příjmů a vliv slev, resp. daňového zvýhodnění, na efektivní sazbu daně.

Základem bylo zjištění průměrného dílčího základu daně z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti ve výši 75 800 Kč (po zaokrouhlení na celé stokoruny dolů). Podkladem pro to byla daňová statistika¹⁸.

¹⁸ FINANČNÍ SPRÁVA. *Daňová statistika*. [28.3.2014].

Dostupné z: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/danova-statistika>

Poplatníkovi (č. 3) s tímto průměrným dílčím základem daně jsou stanoveny příjmy (výnosy) ve výši 495 800 Kč a skutečné výdaje (náklady) v částce 420 000 Kč. Od těchto údajů se odvíjí příjmy (výnosy) a výdaje (náklady) zbývajících 14 poplatníků, kdy příjmy (výnosy) jsou stanoveny jako násobek příjmů (výnosů) poplatníka č. 3, přičemž suma příjmů poplatníka č. 4 je stanovena jako jejich 1,33 násobek. Násobitel se dále zvyšuje, resp. snižuje, vždy o 0,33. Výdaje (náklady) se taktéž odvíjí od výdajů poplatníka č. 3 s tím, že se zvyšují (snižují) u jednotlivých poplatníků o 30 %. V Tab. 4.10 je uveden přehled skutečných příjmů a výdajů jednotlivých poplatníků (uplatňují pouze základní slevu na poplatníka), výše daňové povinnosti, zdravotní a sociální pojištění podnikatele a suma celkových odvodů (tj. daň plus pojistné). Údaje jsou uvedeny v Kč. Kompletní postup výpočtu je uveden v Přílohách 2 a 3.

Tab. 4.10 Celkové odvody – skutečné výdaje

Poplatník	Příjmy	Výdaje	ZD	DP	Pojistné	Odvody
1	168 572	168 000	500	0	44 869	44 869
2	332 186	294 000	38 100	0	44 869	44 869
3	495 800	420 000	75 800	0	44 869	44 869
4	659 414	546 000	113 400	0	44 869	44 869
5	823 028	672 000	151 000	0	44 869	44 869
6	986 642	798 000	188 600	3 450	49 098	52 548
7	1 150 256	924 000	226 200	9 090	54 590	63 680
8	1 313 870	1 050 000	263 800	14 730	60 082	74 812
9	1 477 484	1 176 000	301 400	20 370	65 573	85 943
10	1 641 098	1 302 000	339 000	26 010	72 399	98 409
11	1 804 712	1 428 000	376 700	31 665	80 429	112 094
12	1 968 326	1 554 000	414 300	37 305	88 460	125 765
13	2 131 940	1 680 000	451 900	42 945	96 490	139 435
14	2 295 554	1 806 000	489 500	48 585	104 520	153 105
15	2 459 168	1 932 000	527 100	54 225	112 551	166 776

Zdroj: Vlastní zpracování

Výše zjištěné údaje byly podkladem pro výpočet ukazatele PAR, ETR 1 a ETR 2. Výsledné hodnoty jsou uvedeny v Tab. 4.11.

Tab. 4.11 Ukazatelé – skutečné výdaje

Poplatník	PAR	ETR 1	ETR 2
1	0	0,00 %	8973,80 %
2	0	0,00 %	117,77 %
3	0	0,00 %	59,19 %
4	0	0,00 %	39,57 %
5	2,14E-08	0,00 %	29,71 %
6	2,69E-08	1,83 %	27,86 %
7	2,02E-08	4,02 %	28,15 %
8	1,57E-08	5,58 %	28,36 %
9	1,26E-08	6,76 %	28,51 %
10	1,04E-08	7,67 %	29,03 %
11	8,60E-09	8,41 %	29,76 %
12	7,28E-09	9,00 %	30,36 %
13	6,24E-09	9,50 %	30,86 %
14	5,41E-09	9,93 %	31,28 %
15	4,74E-09	10,29 %	31,64 %

Zdroj: Vlastní zpracování

V příjmovém intervalu od 168 572 Kč do 659 414 Kč je hodnota ukazatele PAR rovna nule, což znamená, že v tomto příjmovém rozpětí má daň z příjmů proporcionální charakter. Je to dáno tím, že u poplatníků č. 1 až 4, po uplatnění slevy na poplatníka, nevznikla žádná daňová povinnost. V ostatních intervalech příjmů dosáhl ukazatel PAR kladných hodnot, což signalizuje progresivní daň. Hodnota ukazatele PAR tak v průměru dosáhla 9,3E-09. Obecně lze konstatovat, že stupeň progresu daně z příjmů je nízký.

Z důvodu uplatnění slevy na poplatníka (24 840 Kč) je efektivní sazba daně ETR 1 velice nízká, v průměru dosahuje hodnoty 4,87 %. Pokud však do výpočtu efektivní sazby daně zahrneme i pojistné podnikatele, její hodnota se zvýší. Ukazatel ETR 2 činí v průměru 29,59 %, přičemž do výpočtu byli zahrnutí pouze poplatníci č. 5 až 15, neboť u poplatníků s pořadovým číslem 1 až 5 je v důsledku nízkého daňového základu, ale vysokého pojistného výsledná efektivní sazba vysoká a došlo by tak k výraznému zkreslení výsledku. Obdobný způsob výpočtu průměrné efektivní sazby ETR 2 je uplatněn i u poplatníků využívajících paušál 80 %, resp. 60 %.

Pokud by uvedení živnostníci ve svém daňovém přiznání neuváděli své skutečné výdaje, stanovili by je paušální částkou ve výši 80 % nebo 60 % (podle druhu živnosti) ze svých příjmů. Pro názornost jsou v Tab. 4.12 vyčísleny skutečné příjmy, paušální výdaje 80 procent ze skutečných příjmů (za situace, kdy poplatníci provozují řemeslnou živnost), daňová povinnost a celkové odvody podnikatele. Hodnoty jsou uvedeny v Kč.

Tab. 4.12 Celkové odvody – paušální výdaje 80 %

Poplatník	Příjmy	Výdaje	ZD	DP	Pojistné	Odvody
1	168 572	134 858	33 700	0	44 869	44 869
2	332 186	265 749	66 400	0	44 869	44 869
3	495 800	396 640	99 100	0	44 869	44 869
4	659 414	527 531	131 800	0	44 869	44 869
5	823 028	658 422	164 600	0	45 589	45 589
6	986 642	789 314	197 300	4 755	50 366	55 121
7	1 150 256	920 205	230 000	9 660	55 144	64 804
8	1 313 870	1 051 096	262 700	14 565	59 922	74 487
9	1 477 484	1 181 987	295 400	19 470	64 699	84 169
10	1 641 098	1 312 878	328 200	24 390	70 076	94 466
11	1 804 712	1 443 770	360 900	29 295	77 062	106 357
12	1 968 326	1 574 661	393 600	34 200	84 049	118 249
13	2 131 940	1 600 000	531 900	54 945	113 570	168 515
14	2 295 554	1 600 000	695 500	79 485	148 501	227 968
15	2 459 168	1 600 000	859 100	104 025	183 433	287 458

Zdroj: Vlastní zpracování

Stejně jako v případě skutečných výdajů i u výdajů stanovených procentem z příjmů (tj. 80 %) byl proveden výpočet ukazatelů PAR, ETR 1 a ETR 2. Výsledky jsou zachyceny v Tab. 4.13.

Tab. 4.13 Ukazatelé – paušál 80 %

Poplatník	PAR	ETR 1	ETR 2
1	0	0,00 %	133,14 %
2	0	0,00 %	67,57 %
3	0	0,00 %	45,28 %
4	0	0,00 %	34,04 %
5	2,95E-08	0,00 %	27,70 %
6	2,19E-08	2,41 %	27,94 %
7	1,64E-08	4,20 %	28,18 %
8	1,28E-08	5,54 %	28,35 %
9	1,03E-08	6,59 %	28,49 %
10	8,38E-09	7,43 %	28,78 %
11	6,98E-09	8,12 %	29,47 %
12	5,13E-08	8,69 %	30,04 %
13	5,41E-08	10,33 %	31,68 %
14	4,69E-08	11,43 %	32,78 %
15	4,11E-08	12,11 %	33,46 %

Zdroj: Vlastní zpracování

V rozmezí příjmů od 168 572 Kč do 659 414 Kč je hodnota ukazatele PAR opět rovna nule. Příčina je stejná jako v případě uplatnění skutečných výdajů. Z hodnot PAR vyšších než 0 lze odvodit, že daň z příjmů má progresivní charakter. Průměrná hodnota ukazatele PAR činí 1,1E-08. Ukazatel ETR 1, který odráží pouze vliv daňové povinnosti, má rostoucí charakter a v průměru dosahuje 5,12 %. Průměrná hodnota efektivní sazby daně ETR 2 činí 29,72 %.

Živnostníci neprovozující řemeslnou živnost mohou snížit své příjmy o výdaje odpovídající 60 % z těchto příjmů. Jaká je jejich daňová povinnost a celkové odvody, je uvedeno v Tab. 4.14. Hodnoty jsou uvedeny v Kč.

Tab. 4.14 Celkové odvody – paušální výdaje 60 %

Poplatník	Příjmy	Výdaje	ZD	DP	Pojistné	Odvody
1	168 572	101 143	67 400	0	44 869	44 869
2	332 186	199 312	132 800	0	44 869	44 869
3	495 800	297 480	198 300	4 905	50 511	55 416
4	659 414	395 648	263 700	14 715	60 066	74 781
5	823 028	493 817	329 200	24 540	70 287	94 827
6	986 642	591 985	394 600	34 350	84 260	118 610
7	1 150 256	690 154	460 100	44 175	98 232	142 407
8	1 313 870	788 322	525 500	53 985	112 206	166 191
9	1 477 484	886 490	590 900	63 795	126 179	189 974
10	1 641 098	984 659	656 400	73 620	140 151	213 771
11	1 804 712	1 082 827	721 800	83 430	154 124	237 554
12	1 968 326	1 180 996	787 300	93 255	168 096	261 351
13	2 131 940	1 200 000	931 900	114 945	198 970	313 915
14	2 295 554	1 200 000	1 095 500	139 485	233 901	373 386
15	2 459 168	1 200 000	1 259 100	164 025	268 833	432 858

Zdroj: Vlastní zpracování

Kompletní postup výpočtu daňové povinnosti a pojistného je pro paušální výdaje ve výši 80 % z příjmů uveden v Přílohách 4 a 5, pro paušál 60 % v Přílohách 6 a 7.

Pro srovnání jsou v Tab. 4.15 uvedeny také hodnoty ukazatele PAR, ETR 1 a ETR 2 za situace, kdy živnostníci provozují jinou než řemeslnou živnost a mohou si uplatnit paušální výdaje pouze ve výši 60 % ze skutečně dosažených příjmů.

Tab. 4.15 Ukazatelé – paušál 60 %

Poplatník	PAR	ETR 1	ETR 2
1	0	0,00 %	66,57 %
2	6,05E-08	0,00 %	33,79 %
3	7,59E-08	2,47 %	27,95 %
4	4,58E-08	5,58 %	28,36 %
5	3,05E-08	7,45 %	28,81 %
6	2,19E-08	8,71 %	30,06 %
7	1,64E-08	9,60 %	30,95 %
8	1,28E-08	10,27 %	31,63 %
9	1,03E-08	10,80 %	32,15 %
10	8,37E-09	11,22 %	32,57 %
11	7,02E-09	11,56 %	32,91 %
12	4,00E-08	11,84 %	33,20 %
13	4,19E-08	12,33 %	33,69 %
14	3,63E-08	12,73 %	34,08 %
15	3,18E-08	13,03 %	34,38 %

Zdroj: Vlastní zpracování

V případě výdajového paušálu na úrovni 60 % je dosaženo průměrného stupně progresivity ve výši 2,9E-08. Ukazatel ETR 1 roste se zvyšujícími se příjmy z podnikání a jeho průměrná hodnota činí 8,51 %. Efektivní sazba daně ETR 2 dosahuje v průměru hodnoty 32,22 %.

Z analýzy plyne, že v České republice je sice zavedena jednotná sazba daně z příjmů na úrovni 15 %, ale samotná daň má progresivní charakter, neboť ve všech výše uvedených možnostech uplatňování výdajů dosáhl ukazatel PAR kladné hodnoty (u poplatníků, jejichž daňová povinnost byla vyšší než nula). Příčinou je možnost snížení vypočtené daně o slevy na dani (ve výše uvedených příkladech o základní slevu na poplatníka) či daňové zvýhodnění na vyživované dítě. Nejnižšího průměrného stupně progresivity 9,3E-09 je dosaženo při uplatnění skutečných výdajů, nejvyššího 2,9E-08 v případě paušálních výdajů v částce 60 % z příjmů. Z hlediska daňové progresivity se jeví jako nejvýhodnější varianta využití skutečných výdajů zjištěných z účetnictví nebo daňové evidence.

Průměrný podíl daně z příjmů na celkových příjmech (ETR 1) je nejnižší u živnostníků uplatňujících skutečné výdaje a odpovídá 4,87 procentům. Nejvíce jsou daní zatíženy příjmy poplatníků uplatňujících výdajový paušál 60 % z příjmů, kdy průměrná hodnota ETR 1 činí 8,51 %. Z hlediska ukazatele ETR 2 je situace nejprůzračnější u poplatníků, kteří, pro zjištění základu daně, své příjmy poníží o skutečné výdaje. Nutno však konstatovat,

že při využití paušálních výdajů na úrovni 80 % je hodnota tohoto ukazatele jen nepatrně vyšší. Nejvyšší hodnoty efektivní sazby daně, po zohlednění pojistného podnikatele, je dosaženo u živnostníků využívajících paušál 60 %.

4.4 Daňové zvýhodnění na dítě

Poplatníci daně z příjmů fyzických osob mají možnost snížit si svou daňovou povinnost také o daňové zvýhodnění na vyživované dítě. To má pak vliv nejen na výslednou daň z příjmů, ale i na efektivní sazbu daně a daňovou progresivitu.

Výchozími daty pro následující analýzu jsou příjmy a výdaje poplatníků č. 11 až 15, které jsou uváděny v kapitole 4.3. V roce 2014 byla stanovena sleva na dítě ve výši 13 404 Kč ročně na jedno dítě. Výsledná daň a efektivní sazba daně za předpokladu, že základ daně byl u těchto živnostníků v roce 2014 stejný jako v roce 2015, jsou zachyceny v Tab. 4.16. Údaje jsou uvedeny v Kč.

Tab. 4.16 Daňové zvýhodnění 2014

Poplatník	11	12	13	14	15
Zaokrouhlený ZD	376 700	414 300	451 900	489 500	527 100
Daň před slevou	56 505	62 145	67 785	73 425	79 065
Sleva - poplatník	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Daň po slevě	31 665	37 305	42 945	48 585	54 225
Sleva na 2 děti	26 808	26 808	26 808	26 808	26 808
Daňová povinnost	4 857	10 497	16 137	21 777	27 417
PAR	1,61E-08	1,37E-08	1,17E-08	1,02E-08	x
Pojistné	80 429	88 460	96 490	104 520	112 551
Pojistné + daň	85 286	98 957	112 627	126 297	139 968
ETR 1	1,29 %	2,53 %	3,57 %	4,45 %	5,20 %
ETR 2	22,64 %	23,89 %	24,92 %	25,80 %	26,55 %

Zdroj: Vlastní zpracování

V roce 2015 však nastala změna. Na 1. dítě si poplatníci mohou uplatnit slevu ve výši 13 404 Kč, na 2. dítě 15 804 Kč a na 3. dítě 17 004 Kč. Jaký vliv má tato změna na daňovou povinnost poplatníka v roce 2015 je zachyceno v Tab. 4.17.

Tab. 4.17 Daňové zvýhodnění 2015

Poplatník	11	12	13	14	15
Zaokrouhlený ZD	376 700	414 300	451 900	489 500	527 100
Daň před slevou	56 505	62 145	67 785	73 425	79 065
Sleva - poplatník	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Daň po slevě	31 665	37 305	42 945	48 585	54 225
Sleva na 2 děti	29 208	29 208	29 208	29 208	29 208
Daňová povinnost	2 457	8 097	13 737	19 377	25 017
PAR	1,68E-08	1,42E-08	1,22E-08	1,06E-08	x
Pojistné	80 429	88 460	96 490	104 520	112 551
Pojistné + daň	82 886	96 557	110 227	123 897	137 568
ETR 1	0,65 %	1,95 %	3,04 %	3,96 %	4,75 %
ETR 2	22,00 %	23,31 %	24,39 %	25,31 %	26,10 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Z výsledků je zřejmé, že se situace z hlediska daní je pro poplatníky v roce 2015 lepší. Daňové zvýhodnění za předpokladu, že poplatník bude mít dvě děti, se zvýšilo o 2 400 Kč oproti roku 2014, kdy si poplatníci mohli uplatnit pouze 26 808 Kč. V roce 2014 činila celková daňová povinnost těchto pěti poplatníků 80 685 Kč. Za zdaňovací období 2015 dosáhne jejich daň z příjmu částky 68 685 Kč, tudíž celková daňová úspora bude ve výši 12 000 Kč, tj. průměrně 2 400 Kč na jednoho poplatníka. V průměru došlo ke snížení efektivní sazby daně (ETR 2) o 0,54 procentního bodu, bylo však dosaženo vyššího stupně progrese.

Lineární regrese je matematická metoda používaná pro proložení souboru bodů v grafu přímkou. O daných bodech se míní, že jejich souřadnice na ose x jsou přesné, a souřadnice na ose y mohou být zatíženy náhodnou chybou. Dalším předpokladem je, že závislost y na x lze graficky vyjádřit přímkou. Při proložení získaných bodů přímkou vznikne mezi ypsilonovou hodnotou měřeného bodu a ypsilonovou hodnotou ležící na přímce odchylka. Podstatou je nalezení takové přímky, aby součet druhých mocnin těchto odchylek byl co nejmenší. Lineární regrese tak představuje aproximaci daných hodnot přímkou za využití metody nejmenších čtverců. Obecně lze tuto přímku vyjádřit jako rovnici (4.1):

$$y = b_1 + b_2x, \quad (4.1)$$

s cílem nalézt optimální hodnoty koeficientů b_1 a b_2 .

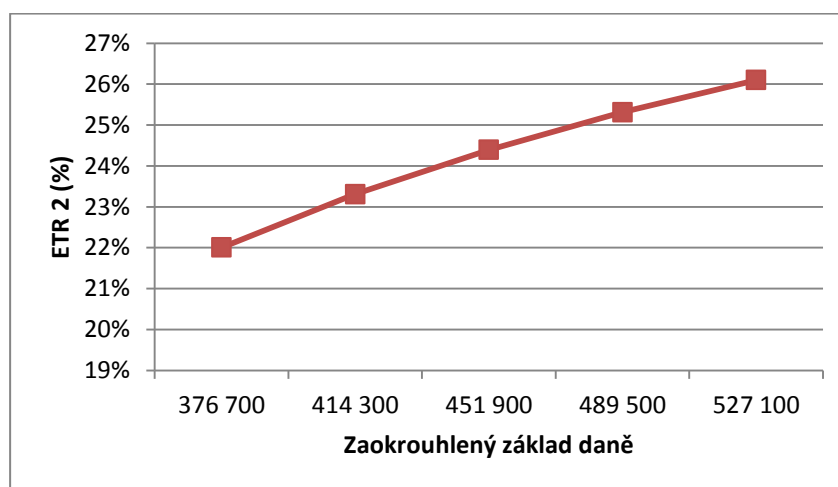
Charakteristikou vhodnosti zvoleného regresního modelu je tzv. index determinace R^2 , který udává kolik procent rozptylu vysvětlované proměnné je vysvětleno modelem a kolik zůstalo nevysvětleno. Index nabývá hodnot od 0 do 1 (resp. od 0 % do 100 %) a lze jej určit ze vztahu (4.2):

$$R^2 = \frac{\text{teoretický rozptyl}}{\text{empirický rozptyl}} \quad (4.2)$$

kde teoretický rozptyl znamená rozptyl vyrovnaných hodnot podle regresní rovnice a empirický rozptyl vyjadřuje rozptyl naměřených hodnot y.

Vliv slev na dani na konečnou efektivní sazbu daně (ETR 2) je ilustrován pomocí grafu 4.1.

Graf 4.1 Vliv slev na dani na ETR 2

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že s rostoucím hrubým příjmem roste také efektivní sazba daně. Marginální nárůst efektivní daně se však s vyššími příjmy snižuje. Je to dáno tím, že prvotní efekt slev na dani projevující se nižší daňovou povinností se s rostoucím příjmem postupně vytrácí, neboť podíl slevy na celkovém příjmu je stále nižší. Za využití regresní analýzy lze závislost efektivní sazby daně ETR 2 na hrubém příjmu vyjádřit pomocí funkce:

$$y = 0,0102x + 0,2116,$$

kde y vyjadřuje efektivní sazbu daně a x daňový základ. Spolehlivost této funkce vyjadřuje koeficient R^2 (index determinace), jehož hodnota v tomto případě činí 0,99. To znamená, že 99 % rozptylu je způsobeno popsanou závislostí a 1 % náhodnými jevy

V některých státech Evropské unie mají slevy na dani charakter nezdanitelné části základu daně. Pokud by toto bylo zavedeno v České republice, změnil by se samozřejmě postup výpočtu daňové povinnosti a také celková daňová povinnost. Tato možnost využití daňového zvýhodnění na dítě je znázorněna v Tab. 4.18.

Tab. 4.18 Slevy na dani jako NČZD – skutečné výdaje

Poplatník	11	12	13	14	15
Příjmy	1 804 712	1 968 326	2 131 940	2 295 554	2 459 168
Výdaje	1 428 000	1 554 000	1 680 000	1 806 000	1 932 000
Základ daně	376 712	414 326	451 940	489 554	527 168
NČZD:					
sleva - poplatník	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
sleva na 2 děti	29 208	29 208	29 208	29 208	29 208
ZD snížený o NČZD	322 664	360 278	397 892	435 506	473 120
Zaokrouhlený ZD	322 600	360 200	397 800	435 500	473 100
Daňová povinnost	48 390	54 030	59 670	65 325	70 965
PAR	3,89E-09	3,29E-09	2,86E-09	2,45E-09	x
Pojistné (SP+ZP)	80 429	88 460	96 490	104 520	112 551
Pojistné + daň	128 819	142 490	156 160	169 845	183 516
ETR 1	12,85 %	13,04 %	13,20 %	13,34 %	13,46 %
ETR 2	34,20 %	34,39 %	34,55 %	34,69 %	34,81 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Jestliže by v České republice sleva na poplatníka a daňové zvýhodnění na děti fungovaly jako nezdanitelné části základu daně (snižovaly by tak daňový základ) a neodečítaly se od daňové povinnosti, mělo by to na poplatníky negativní dopad. Na dani by

zaplatili celkově o 229 695 Kč více. Taktéž by došlo ke zvýšení efektivní sazby daně a stupně progrese.

Dle zákona o daních z příjmů není umožněno těm podnikatelům, kteří uplatňují výdaje procentem z příjmů, snížení jejich daňové povinnosti o slevu na manžela(-ku) a daňové zvýhodnění na vyživované dítě. Tento stav je zachycen v Tab. 4.19. Předpokladem je uplatnění výdajů ve výši 80 % dosažených příjmů. Údaje jsou uvedeny v Kč.

Tab. 4.19 DP bez slevy na dítě – paušál 80 %

Poplatník	11	12	13	14	15
Zaokrouhlený ZD	360 900	393 600	531 900	695 500	859 100
Daň před slevou	54 135	59 040	79 785	104 325	128 865
Sleva - poplatník	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Daň po slevě	29 295	34 200	54 945	79 485	104 025
Sleva na 2 děti	0	0	0	0	0
Daňová povinnost	29 295	34 200	54 945	79 485	104 025
PAR	6,98E-09	5,13E-08	5,41E-08	4,69E-08	x
Pojistné	77 062	84 049	113 570	148 501	183 433
Pojistné + daň	106 357	118 249	168 515	227 986	287 458
ETR 1	8,12 %	8,69 %	10,33 %	11,43 %	12,11 %
ETR 2	29,47%	30,04%	31,68%	32,78%	33,46%

Zdroj: Vlastní zpracování

Pro srovnání je v Tab. 4.20 zachycena situace, kdy by i při využití výdajového paušálu bylo možné uplatnit daňové zvýhodnění na dítě. Údaje jsou uvedeny v Kč.

Tab. 4.20 Daňové zvýhodnění 2015 – paušál 80 %

Poplatník	11	12	13	14	15
Zaokrouhlený ZD	360 900	393 600	531 900	695 500	859 100
Daň před slevou	54 135	59 040	79 785	104 325	128 865
Sleva – poplatník	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Daň po slevě	29 295	34 200	54 945	79 485	104 025
Sleva na 2 děti	29 208	29 208	29 208	29 208	29 208
Daňová povinnost	87	4 992	25 737	50 277	74 817
PAR	1,52E-08	5,83E-08	6,01E-08	5,21E-08	x
Pojistné	77 062	84 049	113 570	148 501	183 433
Pojistné + daň	77 149	89 041	139 307	198 778	258 250
ETR 1	0,02 %	1,27 %	4,84 %	7,23 %	8,71 %
ETR 2	21,38 %	22,62 %	26,19 %	28,58 %	30,06 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Pokud by v české legislativě byla obnovena možnost využít snížení daňové povinnosti o daňové zvýhodnění na dítě i při uplatňování paušálních výdajů, bylo by pro poplatníky výhodnější využít paušál, a to jak z hlediska odvodu daně, tak efektivní sazby daně a daňové progresivity.

5 Závěr

Cílem práce bylo srovnat možnosti uplatňování výdajů v podnikatelství, jimiž jsou skutečné výdaje a paušální výdaje, z hlediska daňové progresivity a efektivní sazby daně za použití metody popisu, analýzy a komparace. V práci byly také použity vybrané metody regresní analýzy.

V České republice mohou živnostníci vykonávat živnost volnou, vázanou, řemeslnou nebo koncesovanou. Pro získání všech těchto živností musí daná osoba splnit všeobecné podmínky pro provoz živnosti stanovené živnostenským zákonem a vyplnit Jednotný registrační formulář, který je jistě přínosem pro rozvoj živnostenského podnikání. Dále je nutno splnit další podmínky dané zákonem (mimo živnost volnou). Pomocí Jednotného registračního formuláře se lze přihlásit mj. i k dani z příjmů fyzických osob. Příjmy z podnikání pak spadají do dílčího základu daně podle § 7 ZDP.

Osoby samostatně výdělečně činné jsou povinny účastnit se zdravotního a sociálního pojištění, které zahrnuje odvody pojistného na sociální zabezpečení, příspěvky na státní politiku zaměstnanosti a nemocenské pojištění, které je dobrovolné. Další povinností živnostníků je zápis do obchodního rejstříku při překročení limitu výnosů (příjmů), snížených o daň z přidané hodnoty, 120 mil. Kč, a to v průměru za dvě po sobě jdoucí účetní období.

Ze srovnání vedení účetnictví, daňové evidence a uplatnění výdajů procentem z příjmů uvedeném v kapitole 4.1 plyne, že z pohledu stanovení daňového základu pro výpočet daně z příjmů je nejjednodušším způsobem uplatnění paušálních výdajů. Daňově je však výhodnější uplatnit výdaje skutečně zjištěné z účetnictví nebo daňové evidence, neboť ty jsou vyšší než výdaje paušální a poplatník tak odvede nižší daň z příjmů.

Od roku 2015 jsou v zákoně o daních z příjmů zakotveny pro všechny skupiny paušálních výdajů maximální částky, které lze od dosažených příjmů z podnikání odečíst. Jak vyplývá z výpočtů provedených v kapitole 4.2, tato změna bude pro některé poplatníky daně z příjmů znamenat zvážení situace, zda je pro ně uplatnění paušálních výdajů stále výhodnější, než sledování jejich skutečné výše v účetnictví nebo daňové evidenci.

V České republice se příjmy fyzických osob zdaňují lineární sazbou daně. To znamená, že daňová povinnost každého poplatníka činí 15 % z jeho základu daně. Výsledkem zkoumání, jehož východiskem byl ukazatel progresivity průměrné sazby, však je zjištění, že jednotná procentuální sazba daně z příjmů fyzických osob má progresivní charakter.

Z hlediska daňové progresivity je výhodnější, ve srovnání s využitím paušálních výdajů, varianta, kdy poplatník uplatní skutečné výdaje, neboť je dosaženo nižšího stupně

progrese. Při zvážení efektivní sazby daně ETR 1 a ETR 2 jsou nejméně daňově zatíženy příjmy poplatníků uplatňujících skutečné výdaje.

Daňová povinnost vypočtená ze základu daně sníženého o nezdanitelné části základu daně ještě nemusí být konečná. Dle zákona o daních z příjmů je možné uplatnit slevy na dani a daňové zvýhodnění na dítě. V této oblasti nastala rokem 2015 změna. Sleva na dítě již není stanovena jednotnou částkou, ale liší se na 1. dítě, 2. dítě, 3. a další dítě. Oproti roku 2014 si tak živnostníci, kteří mají děti a uplatňují na nich daňové zvýhodnění, polepší. Jejich konečná daňová povinnost se sníží a také dojde ke snížení efektivní sazby daně. Negativem této změny však je zvýšení daňové progrese. Pokud se však daný podnikatel rozhodne uplatnit paušální výdaje, nemůže si daň snížit ani o daňové zvýhodnění na dítě, ani o slevu na manžela(-ku). Což představuje zásadní omezení této možnosti uplatňování výdajů.

Pokud by se slevy na dani odčítaly již od samotného daňového základu, nikoliv až od daně z příjmů, znamenalo by to navýšení daňové povinnosti a taktéž zvýšení efektivní sazby daně a stupně progrese.

V České republice si podnikající fyzické osoby mohou zvolit, zda uplatní skutečné či paušální výdaje. Je však vždy nutné zvážit konkrétní situaci a podle toho se rozhodnout, co je pro daného poplatníka výhodnější.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

- 1 BAŽANOVSKÁ, Jana. *Vývoj zdanění příjmů fyzických osob*. Ostrava, 2013. Bakalářská práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Fakulta ekonomická, Katedra účetnictví.
- 2 DUŠEK, Jiří a Jaroslav SEDLÁČEK. *Daňová evidence podnikatelů 2014*. 11. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. 133 s. ISBN 978-80-247-5117-7.
- 3 GRÚŇ, Lubomír. *Finanční právo a jeho instituty*. 3. vyd. Praha: Linde, 2009. 336 s. ISBN 978-80-7201-745-4.
- 4 HAKALOVÁ, Jana a Yvetta PŠENKOVÁ. *Daňová evidence*. Ostrava: Ediční středisko VŠB-TU Ostrava, 2008. 104 s. ISBN 978-80-248-1798-9.
- 5 KOLEKTIV AUTORŮ. *Účetnictví podnikatelů 2014*. 11. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 536 s. ISBN 978-80-7478-448-4.
- 6 KOLEKTIV AUTORŮ. *Meritum Daň z příjmů 2014*. 11. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 616 s. ISBN 978-80-7478-463-7.
- 7 KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 276 s. ISBN 978-80-7357-574-8.
- 8 PELC, Vladimír a Petr PELECH. *Daně z příjmů s komentářem 2014*. 14. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 1120 s. ISBN 978-80-7263-867-3.
- 9 PILÁTOVÁ, Jana. *Daňová evidence 2014: Komplexní řešení problematiky daňové evidence pro OSVČ*. 10. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 343 s. ISBN 978-80-7263-863-5.
- 10 RYNEŠ, Petr. *Podvojný účetnictví a účetní závěrka: průvodce podvojným účetnictvím k 1.1.2007*. 7. vyd. Olomouc: ANAG, 2007. 927 s. ISBN 978-80-7263-368-5.
- 11 SCHELLEKENS, Marnix, ed. *European Tax Handbook 2014*. Amsterdam: IBFD, 2014. 1026 s. ISBN 978-90-8722-241-3.
- 12 ŠIROKÝ, Jan a kol. *Daňové teorie. S praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.
- 13 VANČUROVÁ, Alena a Stanislav KLAZAR. *Sociální a zdravotní pojištění – úvod do problematiky*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008. 121 s. ISBN 978-80-7357-381-2.
- 14 VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ. *Daňový systém ČR 2014*. 12. vyd. Praha: 1. VOX, 2014. 392 s. ISBN 978-80-87480-23-6.

Elektronické zdroje

- 1 EKONOMIKON.CZ. *Daňová soustava ČR* [online]. Dostupné z:
<http://www.ekonomikon.cz/ucto/danova-soustava>
- 2 FINANCE.CZ. *Pojistné na sociální pojištění u OSVČ* [online]. [10.1.2015].
Dostupné z:
<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-z-prijmu/socialni-pojisteni-osvc/pojistne/>
- 3 FINANCE.CZ. *Vyměřovací základ zdravotního pojištění* [online]. [5.1.2015].
Dostupné z: <http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-z-prijmu/zdravotni-pojisteni-osvc/vymerovaci-zaklad/>
- 4 FINANČNÍ SPRÁVA. *Daňová statistika* [online]. [28.3.2014]. Dostupné z:
<http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/danova-statistika>
- 5 IDNES.CZ. *Rok 2015: Velký přehled daňových novinek pro zaměstnance i podnikatele* [online]. [22.12.2014]. Dostupné z:
http://finance.idnes.cz/novinky-v-danich-na-rok-2015-0yp-/p_dane.aspx?c=A141215_105224_p_dane_zuk
- 6 JAK PODNIKAT. *Živnosti, druhy živností* [online]. [2.12.2014].
Dostupné z: <http://www.jakpodnikat.cz/zivnosti-volne-vazane.php/>
- 7 JAK PODNIKAT. *Podnikání – jak začít podnikat* [online]. [23.2.2015]. Dostupné z:
<http://www.jakpodnikat.cz/jak-zacit-podnikani.php>
- 8 KOHOUTKOVÁ, Zuzana. *Daňové novinky 2014: Ruší se daň dědická a darovací* [online]. [12.12.2013]. Dostupné z:
http://finance.idnes.cz/danove-novinky-2014-rusi-se-dan-dedicka-a-darovaci-frc-/p_dane.aspx?c=A131210_112723_p_dane_zuk
- 9 SOBOTKOVÁ, Michaela. *Solidární zvýšení daně* [online]. [21.2.2013].
Dostupné z:
<http://portal.pohoda.cz/dane-ucetnictvi-mzdy/dan-z-prijmu/solidarni-zvyseni-dane/>
- 10 VYCHOPEŇ, Jiří. *Uplatňování daně z příjmů paušální částkou* [online]. [2.11.2007].
Dostupné z:
[http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d2742v3560-uplatnovani-dane-z-prijmu-pausalni-castkou/?search_query=\\$issue=1145](http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d2742v3560-uplatnovani-dane-z-prijmu-pausalni-castkou/?search_query=$issue=1145)
- 11 VZP. *Za koho platí pojistné stát* [online]. [8.1.2015]. Dostupné z:
<http://www.vzp.cz/platci/informace/stat>
- 12 ŽIVNOSTI.EU. *Co je živnost?* [online]. [28.3.2014]. Dostupné z:
<http://www.xn--ivnosti-cxb.eu/co-je-zivnost/>

Zákony

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Seznam zkratek

BV	bankovní výpis
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
DHM	dlouhodobý hmotný majetek
DIČ	daňové identifikační číslo
DPH	daň z přidané hodnoty
DZD	dílčí základ daně
ETR	efektivní sazba daně
FIFO	first in, first out (první do skladu, první ze skladu)
FO	fyzická osoba
maxVZ	maximální vyměřovací základ
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PAR	progresivita průměrné sazby
PPD	příjmový pokladní doklad
T	daňová povinnost
VPD	výdajový pokladní doklad
VZ	vyměřovací základ
Y	důchod (příjem)
ZD	základ daně
ZDP	zákon o daních z příjmů
ZO	zdaňovací období
ZOÚ	zákon o účetnictví
ZTP/P	zvlášť těžké postižení s potřebou průvodce
ŽZ	živnostenský zákon

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3)
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 24. 4. 2015

.....
Jana Bažanovská

Seznam příloh

Příloha č. 1: Uzávěrková úprava

Příloha č. 2: Uplatnění skutečných výdajů

Příloha č. 3: Pojistné podnikatele

Příloha č. 4: Výdajový paušál 80 %

Příloha č. 5: Pojistné podnikatele – paušál 80 %

Příloha č. 6: Výdajový paušál 60 %

Příloha č. 7: Pojistné podnikatele – paušál 60 %